

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΒΙΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,
ΚΥΚΛΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ & ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»**

**ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ
ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Φραγκίσκος Γιαννησόπουλος

Πειραιάς, Δεκέμβριος 2023

ΤΜΗΜΑ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία, για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, στη «*Βιοοικονομία, Κυκλική Οικονομία και Βιώσιμη Ανάπτυξη*» με τίτλο:

«ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

έχει γραφτεί από εμένα αποκλειστικά στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντάς πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.»

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣΟΠΟΥΛΟΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

SCHOOL OF ECONOMICS, BUSINESS AND INTERNATIONAL STUDIES DEPARTMENT
OF ECONOMICS

**MSc IN BIOECONOMY, CIRCULAR ECONOMY &
SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

**CORPORATE RESPONSIBILITY AND SUSTAINABLE
DEVELOPMENT IN THE AFRI-FOOD SECTOR IN
GREECE**

By Fragkiskos GIANNISOPOULOS

Piraeus, December 2023

*Στην οικογένειά μου
(συγκαταλέγω και την
Πόπη μου)*

Ευχαριστίες

*Ευχαριστώ την Πόπη μου γιατί είναι η κινητήριος δύναμή μου.
Ευχαριστώ την οικογένειά μου γιατί ξέρω ότι είναι πάντα εκεί για εμένα.*

Απολογισμός εταιρικής υπευθυνότητας και βιώσιμης ανάπτυξης στον κλάδο της αγροδιατροφής στην Ελλάδα.

Σημαντικοί Όροι: εταιρική υπευθυνότητα, βιώσιμη ανάπτυξη, αγροδιατροφικός κλάδος, Ελλάδα

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση της δυναμικής αλληλεπίδρασης μεταξύ της εταιρικής υπευθυνότητας και των πρακτικών βιωσιμότητας στο πλαίσιο του ελληνικού αγροδιατροφικού τομέα. Καθώς εντείνονται οι παγκόσμιες ανησυχίες σχετικά με την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, την κοινωνική ισότητα και την οικονομική σταθερότητα, ο ρόλος της αγροδιατροφικής βιομηχανίας στην επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης γίνεται καθοριστικός. Αρχικά, γίνεται λόγος για τη σημασία της εταιρικής υπευθυνότητας για τη βιώσιμη ανάπτυξη, με αναφορά σε διεθνή πλαίσια αναφορά της εταιρικής υπευθυνότητας καθώς και στις δυσκολίες που ενέχει. Ακολούθως, εξετάζεται η εταιρική υπευθυνότητα και η βιώσιμη ανάπτυξη στον αγροδιατροφικό κλάδο, μελετώντας συγκεκριμένα την αξία της εταιρικής υπευθυνότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης στον αγροδιατροφικό κλάδο και τα πεδία κρίσιμότητας της εφαρμογής τους. Στη συνέχεια, η μελέτη διερευνά το σημερινό τοπίο των πρωτοβουλιών εταιρικής υπευθυνότητας και των πρακτικών βιωσιμότητας που υιοθετούν οι ελληνικές αγροτικές επιχειρήσεις, εστιάζοντας σε τρεις από τις γνωστότερες στη χώρα, τη Nestle Hellas A.E., τη PEPSICO HELLAS ABEE και τη ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ Α.Ε., εξετάζοντας τον αντίκτυπό τους στη διατήρηση του περιβάλλοντος, την κοινωνική ευημερία και την οικονομική ανθεκτικότητα.

Account of corporate responsibility and sustainable development in the agri-food industry in Greece.

Keywords: corporate responsibility, sustainable development, agri-food sector, Greece

Abstract

The purpose of this thesis is to investigate the dynamic interaction between corporate responsibility and sustainability practices in the context of the Greek agri-food sector. As global concerns about environmental degradation, social equity and economic stability intensify, the role of the agri-food industry in achieving sustainable development is becoming crucial. First, there is talk about the importance of corporate responsibility for sustainable development, with reference to international contexts, reference to corporate responsibility as well as the difficulties it entails. Next, corporate responsibility and sustainable development in the agri-food industry are examined, specifically studying the value of corporate responsibility and sustainable development in the agri-food industry and the critical areas of their application. The study then explores the current landscape of corporate responsibility initiatives and sustainability practices adopted by Greek agribusinesses, focusing on three of the best known in the country, Nestle Hellas A.E., PEPSICO HELLAS ABEE and NITSIKOS A.E., considering their impact on environmental conservation, social well-being and economic resilience.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	1
Abstract.....	2
Εισαγωγή.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η σημασία της εταιρικής υπευθυνότητας για τη βιώσιμη ανάπτυξη...9	
1.1. Διεθνή πλαίσια αναφοράς της εταιρικής υπευθυνότητας (CSRD-EU, GRI, SASB).....	10
1.2. Ποια τα οφέλη και οι δυσκολίες.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Εταιρική υπευθυνότητα και βιώσιμη ανάπτυξη στον αγροδιατροφικό κλάδο.....	22
2.1. Ποια η αξία την εταιρικής υπευθυνότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης τον αγροδιατροφικό κλάδο	23
2.2. Ποια τα πεδία κρισιμότητας της εφαρμογής πρακτικών εταιρικής υπευθυνότητας και βιώσιμης ανάπτυξης στον αγροδιατροφικό τομέα.....	27
2.3. Πότε και πως εισήχθησαν στον αγροδιατροφικό κλάδο.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Παρουσίαση περιπτώσεων εταιρειών στην Ελλάδα.....	38
3.1. Ποια η κατάσταση που υπάρχει σχετικά με την εταιρική υπευθυνότητα και την βιώσιμη ανάπτυξη στον αγροδιατροφικό κλάδο στην Ελλάδα.....	40
3.2. Σχολιασμός των παραπάνω με συμπεράσματα.....	60
Συμπεράσματα – Επίλογος.....	62
Βιβλιογραφία.....	64

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, η συζήτηση για τη βιωσιμότητα έχει γίνει έντονη και επηρεάζει πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου του αγροδιατροφικού (Nazzaro et al., 2020). Στο πλαίσιο αυτό, όροι όπως «βιώσιμη ανάπτυξη» και «εταιρική υπευθυνότητα/ εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ)» έχουν γίνει δημοφιλείς.

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια ευρεία έννοια που εξισορροπεί την ανάγκη για οικονομική ανάπτυξη με την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική ισότητα. Ο όρος διαδόθηκε για πρώτη φορά το 1987, στο *Our Common Future*, ένα βιβλίο που εκδόθηκε από την Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Επιτροπή Brundtland). Η Επιτροπή αυτή περιέγραψε τη βιώσιμη ανάπτυξη ως ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες των σημερινών γενεών, χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις ανάγκες τους. Συγκεκριμένα, όπως περιγράφεται στο βιβλίο, πρόκειται για μια διαδικασία αλλαγής κατά την οποία η εκμετάλλευση των πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι θεσμικές αλλαγές είναι όλα σε αρμονία και ενισχύουν τόσο το σημερινό όσο και το μελλοντικό δυναμικό για την αντιμετώπιση των ανθρώπινων αναγκών και φιλοδοξιών. Συνολικά, πρόκειται για μια ευρεία έννοια, καθώς συνδυάζει την οικονομία, την κοινωνική δικαιοσύνη, την περιβαλλοντική επιστήμη και διαχείριση, τη διαχείριση επιχειρήσεων, την πολιτική και το δίκαιο (van Norren & Beehner, 2021).

Η Επιτροπή Brundtland αναγνώρισε ότι η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης δεν θα μπορούσε απλώς να αφηθεί στους κυβερνητικούς ρυθμιστές και στους διαμορφωτές πολιτικής, αλλά ότι η βιομηχανία είχε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Ενώ οι επιχειρήσεις ήταν πάντα οι κινητήριες δυνάμεις για την οικονομική ανάπτυξη, έπρεπε να είναι πιο ενεργητικές για να εξισορροπήσουν αυτή την τάση με την κοινωνική ισότητα και την προστασία του περιβάλλοντος, εν μέρει επειδή ήταν η αιτία ορισμένων από τις μη βιώσιμες συνθήκες, αλλά και επειδή έχουν πρόσβαση στους απαραίτητους πόρους για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Η ανταπόκριση της βιομηχανίας στο κάλεσμα αυτό της Επιτροπής ήρθε σταδιακά, καθώς όλοι αγωνίστηκαν με το πώς θα έπρεπε να είναι η βιώσιμη ανάπτυξη στην πράξη. Το πρώτο σοβαρό βήμα σημειώθηκε από το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο όταν εξέδωσε το Επιχειρηματικό του Χάρτη

για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη το 1990 και ακολούθησε το 1992 το βιβλίο *Changing Course: a global Business Perspective on Development and the Environment*, του Stephen Schmidheiny, του προέδρου του Συμβουλίου Επιχειρηματιών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, μιας οργάνωσης αποτελούμενης από τα πιο υψηλόβαθμα στελέχη σημαντικών πολυεθνικών εταιρειών, όπως Volkswagen, Chevron Oil, S.C. Johnson and Son κ.α. Και οι δύο δημοσιεύσεις επικεντρώθηκαν στον ρόλο των επιχειρήσεων στη βιώσιμη ανάπτυξη και οι συγγραφείς υποστήριξαν ότι η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης ήταν τόσο οικονομική όσο και περιβαλλοντική και κοινωνική αναγκαιότητα (Foster, 2005). Από τότε, πολλές επιχειρήσεις έχουν δείξει την υποστήριξή τους στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς η συμβολή της βιώσιμης ανάπτυξης στην εταιρική βιωσιμότητα είναι διπλή. Πρώτον, βοηθά στον καθορισμό των τομέων στους οποίους πρέπει να επικεντρωθούν οι επιχειρήσεις: περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές επιδόσεις. Δεύτερον, παρέχει έναν κοινό κοινωνικό στόχο για τις επιχειρήσεις, τις κυβερνήσεις και την κοινωνία των πολιτών να εργαστούν προς την οικολογική, την κοινωνική και την οικονομική βιωσιμότητα. Ωστόσο, η βιώσιμη ανάπτυξη από μόνη της δεν παρέχει τα απαραίτητα επιχειρήματα για το γιατί οι επιχειρήσεις πρέπει να ενδιαφέρονται για αυτά τα ζητήματα. Αυτά τα επιχειρήματα προέρχονται από την εταιρική υπευθυνότητα και συγκεκριμένα από την εταιρική κοινωνική ευθύνη αλλά και τη θεωρία των ενδιαφερομένων (Wilson, 2003).

Όπως η βιώσιμη ανάπτυξη, η εταιρική υπευθυνότητα είναι επίσης μια ευρεία έννοια. Η εταιρική υπευθυνότητα σχετίζεται στενά με τον ρόλο των επιχειρήσεων στην κοινωνία, με άλλα λόγια με τον κοινωνικό ρόλο των επιχειρήσεων. Έτσι, η εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ) αναφέρεται στην ηθική υποχρέωση των επιχειρήσεων να λαμβάνουν υπόψη και να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες της κοινωνίας, όχι απλώς να ενεργούν αποκλειστικά προς το συμφέρον των μετόχων ή το δικό τους συμφέρον. Αυτό σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις εκδηλώνουν ενδιαφέρον για ζητήματα κοινωνικής και περιβαλλοντικής συνείδησης, αναλαμβάνοντας εθελοντικές δράσεις που υποδεικνύουν τη δέσμευσή τους στα συγκεκριμένα θέματα. Η δέσμευση αυτή εκδηλώνεται συνήθως μέσω πρακτικών που απευθύνονται στους εργαζομένους όσο και στην ευρύτερη κοινωνία και προάγουν την κοινωνική αλληλεγγύη και τη βιώσιμη ανάπτυξη σε πολλούς κοινωνικούς τομείς (Τσαρδανίδης, 2014).

Το ISO 26000 για την ΕΚΕ ορίζει την έννοια ως την ευθύνη ενός οργανισμού για τις επιπτώσεις των αποφάσεων και των δραστηριοτήτων του

(συμπεριλαμβανομένων προϊόντων, υπηρεσιών και διαδικασιών) στην κοινωνία και το περιβάλλον, μέσω διαφανούς και ηθικής συμπεριφοράς που συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της υγείας και της ευημερίας της κοινωνίας, που λαμβάνει υπόψη τις προσδοκίες των ενδιαφερομένων, που συμμορφώνεται με την ισχύουσα νομοθεσία και συνάδει με τους διεθνείς κανόνες συμπεριφοράς και που είναι ενσωματωμένη σε όλο τον οργανισμό (ISO 26000, 2010). Έτσι, μια επιχείρηση μπορεί ταυτόχρονα να επιδιώκει τόσο ιδιωτικά όσο και δημόσια συμφέροντα και, η ιδέα ότι η επιχείρηση και η κοινωνία επωφελούνται στο σημείο όπου συμπίπτουν τα κοινωνικά και επιχειρηματικά συμφέροντα, είναι πλέον γνωστή ως «κοινή αξία». Από αυτήν την προοπτική, το εφαρμοστέο επιχειρηματικό μοντέλο ΕΚΕ είναι ότι οι επιχειρήσεις δημιουργούν επιχειρηματική αξία, αντιμετωπίζοντας κοινωνικά προβλήματα που διασταυρώνονται με τις επιχειρηματικές τους γραμμές, και στη συνέχεια, μια τέτοια «κοινή αξία» επιτρέπει σε μια επιχείρηση να επιδιώκει κέρδη εκπληρώνοντας τις κοινωνικές υποχρεώσεις και μετριάζοντας την κοινωνική πίεση (Wilson, 2003).

Αξία, επίσης, αναφοράς είναι η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders) μιας επιχείρησης, μια σχετικά σύγχρονη έννοια. Διαδόθηκε για πρώτη φορά από τον R. Edward Freeman στο βιβλίο του το 1984 *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Ο Freeman όρισε ως ενδιαφερόμενο μέρος κάθε ομάδα ή άτομο που μπορεί να επηρεάσει ή να επηρεαστεί από την επίτευξη των στόχων του οργανισμού (Wilson, 2003). Η βασική προϋπόθεση της θεωρίας αυτής είναι ότι όσο ισχυρότερες είναι οι σχέσεις μιας επιχείρησης με άλλα εξωτερικά μέρη, τόσο πιο εύκολο θα είναι να επιτύχει τους επιχειρηματικούς της στόχους. Οι ισχυρές σχέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη είναι αυτές που βασίζονται στην εμπιστοσύνη, τον σεβασμό και τη συνεργασία. Σε αντίθεση με την ΕΚΕ, η οποία είναι σε μεγάλο βαθμό μια φιλοσοφική έννοια, η θεωρία των ενδιαφερομένων ήταν αρχικά, και εξακολουθεί να είναι πρωταρχικά, μια έννοια στρατηγικής διαχείρισης. Ο στόχος της θεωρίας των ενδιαφερομένων είναι να βοηθήσει τις επιχειρήσεις να ενισχύσουν τις σχέσεις με εξωτερικές ομάδες, προκειμένου να αναπτύξουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Η συμβολή της θεωρίας των ενδιαφερομένων στην εταιρική βιωσιμότητα είναι ως προς το γιατί οι εταιρείες πρέπει να εργάζονται προς τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η θεωρία των ενδιαφερομένων υποδηλώνει ότι είναι προς το καλύτερο οικονομικό συμφέρον της επιχείρησης να εργαστεί προς αυτή την κατεύθυνση, διότι κάτι τέτοιο θα ενισχύσει τη

σχέση της με τους ενδιαφερόμενους, κάτι που με τη σειρά της θα βοηθήσει την επιχείρηση να πετύχει τους επιχειρηματικούς της στόχους (Yankovskaya et al., 2022).

Μια άλλη έννοια στην οποία βασίζεται η εταιρική υπευθυνότητα και η βιώσιμη ανάπτυξη είναι η εταιρική λογοδοσία. Λογοδοσία είναι η νομική ή ηθική ευθύνη για την παροχή απολογισμού ή υπολογισμού των ενεργειών για τις οποίες κάποιος θεωρείται υπεύθυνος. Η λογοδοσία διαφέρει από την ευθύνη στο ότι η τελευταία αναφέρεται στο καθήκον κάποιου να ενεργεί με συγκεκριμένο τρόπο, ενώ η λογοδοσία αναφέρεται στο καθήκον κάποιου να εξηγεί, να αιτιολογεί ή να αναφέρει τις ενέργειές του. Η εταιρική λογοδοσία δεν χρειάζεται να περιορίζεται στο παραδοσιακό μοντέλο καταπιστεύματος, ούτε μόνο στη σχέση μεταξύ της εταιρικής διοίκησης και των μετόχων. Οι επιχειρήσεις συνάπτουν συμβάσεις (τόσο ρητές όσο και σιωπηρές) με άλλες ομάδες ενδιαφερομένων και αυτές οι συμβατικές ρυθμίσεις μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για σχέσεις λογοδοσίας. Για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις που λαμβάνουν περιβαλλοντικές άδειες και εγκρίσεις από ρυθμιστικές αρχές για τη λειτουργία εγκαταστάσεων θεωρούνται συχνά υπόλογες από τις ρυθμιστικές αρχές για το εάν πληρούνται οι όροι της έγκρισης. Οι υποστηρικτές της θεωρίας των κοινωνικών συμβολαίων συχνά υποστηρίζουν ότι οι επιχειρήσεις λαμβάνουν «άδεια λειτουργίας» από την κοινωνία με αντάλλαγμα την καλή συμπεριφορά και ως εκ τούτου θα πρέπει να είναι υπόλογες στην κοινωνία για την απόδοσή τους (Wilson, 2003).

Η εταιρική υπευθυνότητα και βιωσιμότητα είναι μια ευρέως διαδεδομένη έννοια σήμερα. Στο θέμα αυτό συμβάλλει η αυξανόμενη προσοχή στις δράσεις των εταιρειών, που θεωρούνται οι κύριες υπεύθυνες για τις τρέχουσες περιβαλλοντικές και κοινωνικές συνθήκες, σε διαφορετικό βαθμό. Αυτή η διάχυση οφείλεται στην αλλαγή των αξιών και των προτιμήσεων των καταναλωτών, κυρίως δυτικών, οι οποίοι, αφού ικανοποιούσαν τις πρωταρχικές τους ανάγκες, χάρη στην αξιοσημείωτη ανάπτυξη των χωρών τους, μπορούν τώρα να επικεντρωθούν σε άλλες ανάγκες όπως η υγεία, η ευημερία και περιβαλλοντικές συνθήκες. Προφανώς, ο αγροδιατροφικός τομέας είναι από τους πιο ευαίσθητους σε αυτό το θέμα. Στον αγροδιατροφικό τομέα, οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν γρήγορες αλλαγές σχετικά με τις αυξανόμενες ανησυχίες των καταναλωτών σε διάφορα θέματα όπως: ιχνηλασιμότητα της τροφικής αλυσίδας, προέλευση πρώτων υλών και ασφάλεια τροφίμων, περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων και των διαδικασιών παραγωγής επίσης ως κοινωνικά ζητήματα όπως ο σεβασμός των δικαιωμάτων των εργαζομένων (σύγχρονη δουλεία), η ηθική στην

παραγωγική διαδικασία μέχρι την καλή διαβίωση των ζώων. Οι επιχειρήσεις πρέπει να ανταποκριθούν σε αυτές τις ανησυχίες σε ένα ολοένα και πιο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον όπου οι πελάτες παγκοσμίως, οι κυβερνήσεις, οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), τα μέσα ενημέρωσης και οι ενδιαφερόμενοι γενικά, ζητούν από τις επιχειρήσεις να δώσουν έναν ανοιχτό και καλά τεκμηριωμένο απολογισμό σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας τους και τον αντίκτυπό τους στην κοινωνία (Nazzaro et al., 2020).

Ενώ πολλά έχουν γραφτεί και ερευνηθεί για την εταιρική υπευθυνότητα και τη βιώσιμη ανάπτυξη, λίγη μελέτη έχει διεξαχθεί για τέτοιες πρακτικές σε ελληνικές επιχειρήσεις. Αυτή η διπλωματική εργασία εστιάζει στις πρακτικές εταιρικής υπευθυνότητας και βιώσιμης ανάπτυξης στον αγροδιατροφικό τομέα λόγω της υψηλής εξάρτησής του από φυσικούς πόρους και επειδή, στο παρελθόν, έχει πληγεί από πολλά σκάνδαλα περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Ο κύριος στόχος αυτής της βιβλιογραφικής μελέτης είναι η διερεύνηση των στρατηγικών εταιρικής υπευθυνότητας και βιώσιμης ανάπτυξης που υιοθετήθηκαν στον ελληνικό αγροδιατροφικό τομέα. Υπό αυτό το πρίσμα, έχουν τεθεί τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- Πόσο δυναμική είναι η ΕΚΕ στον ελληνικό αγροδιατροφικό τομέα;
- Οι επιχειρήσεις του ελληνικού αγροδιατροφικού τομέα υιοθετούν εκστρατείες εταιρικής υπευθυνότητας και βιώσιμης ανάπτυξης, προκειμένου να μειώσουν τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η σημασία της εταιρικής υπευθυνότητας για τη βιώσιμη ανάπτυξη

Η εταιρική υπευθυνότητα διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στη διασφάλιση μιας βιώσιμης επιχειρηματικής πολιτικής. Η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων προκύπτει από την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Σε αυτό το πλαίσιο, ο όρος εταιρική βιωσιμότητα ουσιαστικά αναφέρεται στο ρόλο που διαδραματίζουν οι επιχειρήσεις στην εκπλήρωση της ατζέντας βιώσιμης ανάπτυξης και παρέχει μια ισορροπημένη προσέγγιση στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο και στην περιβαλλοντική διακυβέρνηση. Η εταιρική βιωσιμότητα μπορεί επομένως να κατανοηθεί ως η μεταφορά της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στο εταιρικό επίπεδο (Roblek et al., 2020).

Διεθνείς θεσμοί, όπως τα Ηνωμένα Έθνη ή η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), έχουν συμμετάσχει στην προώθηση της έννοιας της εταιρικής βιωσιμότητας αναπτύσσοντας και προωθώντας διάφορες αρχές που καθοδηγούν το έργο επιχειρήσεων. Έτσι, με βάση τις αρχές του Παγκόσμιου Συμφώνου των Ηνωμένων Εθνών που χρησιμοποιούνται διεθνώς από επιχειρήσεις, έχουν αναπτυχθεί το Πρόγραμμα της Μελβούρνης για τις Βιώσιμες Πόλεις, το Πρόγραμμα Παγκόσμιου Συμφώνου Πόλεων ή οι Αρχές για Υπεύθυνες Επενδύσεις εντός της Ε.Ε. (Zaman et al., 2020).

Παράλληλα, το 2015, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ανέπτυξε τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), οι οποίοι περιλάμβαναν 17 αλληλένδετους παγκόσμιους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν για την ελαχιστοποίηση των κοινωνικών, ανθρωπιστικών και οικονομικών προβλημάτων παγκοσμίως. Οι στόχοι είναι οι εξής: μηδενική φτώχεια, μηδενική πείνα, υγεία και ευημερία, ποιοτική εκπαίδευση, ισότητα των φύλων, καθαρό νερό και αποχέτευση, προσιτή και καθαρή ενέργεια, αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη, βιομηχανία - καινοτομία και υποδομές, μειωμένη ανισότητα, βιώσιμες πόλεις και κοινότητες, υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή, δράση για το κλίμα, ζωή κάτω από το νερό, ζωή στην ξηρά, ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυρούς θεσμούς και συνεργασίες για τους στόχους. Ως απάντηση στη νέα πολιτική που εισήχθη, οι επιχειρήσεις άρχισαν να υιοθετούν πολιτικές βιωσιμότητας για την επίτευξη βιώσιμων στόχων. μεταξύ των σημαντικότερων είναι η αντιμετώπιση της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η κάλυψη των αναγκών όλων των

ενδιαφερομένων κ.λπ., και να αποκτήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα (Mostepaniuk et al., 2022).

Με λίγα λόγια, οι ανησυχίες των αρχών σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ΕΚΕ είναι πολύ έντονες, και έχουν δημιουργηθεί συγκεκριμένες στρατηγικές και κανονιστικοί κανόνες για την ενθάρρυνση των επιχειρήσεων να εκτελούν διαφορετικά προγράμματα ΕΚΕ αλλά και να δημοσιεύουν μη οικονομικές πληροφορίες, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να βασίζονται τις οικονομικές τους αποφάσεις με κατάλληλα δεδομένα. Έτσι, η ΕΚΕ είναι ένα εργαλείο για την οικοδόμηση ενός κοινωνικά και περιβαλλοντικά βιώσιμου μέλλοντος (Zaman et al., 2020).

1.1. Διεθνή πλαίσια αναφοράς της εταιρικής υπευθυνότητας (CSRD-EU, GRI, SASB)

Σε ένα ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον, η εταιρική υπευθυνότητα καθίσταται επιτακτική. Γι' αυτό είναι σημαντικό οι μετρήσεις και οι αναφορές να γίνονται σύμφωνα με διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα όπως το Sustainability Accounting Standards Board (SASB), το Global Reporting Initiative (GRI) και το CSRD-EU (Corporate Sustainability Reporting Directive - European Union), τα οποία διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του τρόπου με τον οποίο οι επιχειρήσεις προσεγγίζουν τη βιωσιμότητα και τη λογοδοσία.

Το Συμβούλιο Προτύπων Λογιστικής Αειφορίας (SASB) είναι ένας επίσης μη κερδοσκοπικός οργανισμός που δημιουργήθηκε για να συνθέσει ένα συνεπές πλαίσιο για τις επιχειρήσεις να αναφέρουν θέματα βιωσιμότητας. Το SASB ιδρύθηκε το 2011, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για μια τυποποιημένη γλώσσα που επιτρέπει στις εταιρείες και τους επενδυτές να επικοινωνούν σχετικά με ζητήματα που ενδέχεται να επηρεάσουν τα οικονομικά, την απόδοση και την εταιρική αξία μιας επιχείρησης μακροπρόθεσμα. Επειδή η ουσιαστικότητα των θεμάτων βιωσιμότητας ποικίλλει μεταξύ των βιομηχανιών, η SASB έχει καθιερώσει το Σύστημα Ταξινόμησης Αειφόρου Βιομηχανίας™ (SICS), το οποίο περιλαμβάνει 11 τομείς που χωρίζονται περαιτέρω σε 77 κλάδους. Μέσα σε αυτό το σύστημα, οι εταιρείες ομαδοποιούνται με βάση παρόμοιους πόρους ένταση, καθώς και κινδύνους και ευκαιρίες βιωσιμότητας. Συνολικά, το SASB προσδιορίζει 26 γενικές κατηγορίες θεμάτων αειφορίας (GIC) που

είναι οργανωμένες σε πέντε ευρείες διαστάσεις βιωσιμότητας: περιβάλλον, κοινωνικό κεφάλαιο, ανθρώπινο κεφάλαιο, επιχειρηματικό μοντέλο και καινοτομία και ηγεσία και διακυβέρνηση. Για κάθε σημαντικό ζήτημα που αφορά τον κλάδο, το SASB προσδιορίζει ένα σύνολο θεμάτων γνωστοποίησης και ένα υποσύνολο σχετικών λογιστικών μετρήσεων. Προχωρώντας περαιτέρω, για κάθε κλάδο, το SASB έχει επίσης αναλύσει τη σχέση μεταξύ των θεμάτων γνωστοποίησης και καθενός από τους 13 παράγοντες χρηματοοικονομικής αξίας που ομαδοποιούνται στις έξι κατηγορίες εσόδων, λειτουργικών εξόδων, μη λειτουργικών εξόδων. περιουσιακά στοιχεία, υποχρεώσεις και κόστος κεφαλαίου (Busco et al., 2020).

Το 2021, το SASB ενώθηκε με το Διεθνές Συμβούλιο Ολοκληρωμένης Αναφοράς (IIRC), σχηματίζοντας το Ίδρυμα Αναφορών Αξίας (VRF). Έπειτα, το VRF συγχωνεύθηκε με το Ίδρυμα Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Αναφοράς (IFRS) που εδρεύει στο Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο δημιούργησε το Διεθνές Συμβούλιο Προτύπων Αειφορίας (ISSB) για να συνεχίσει την αποστολή του SASB να διασφαλίζει διαφανείς και εφαρμόσιμες αναφορές σχετικά με τη βιωσιμότητα (Bromberg et al., 2023).

Το έργο του SASB συμπληρώνεται από αυτό του GRI, το οποίο επικεντρώνεται στην παροχή κατευθυντήριων γραμμών αναφοράς για θέματα ΕΚΕ που είναι σημαντικά για όλους τους μεγάλους εταιρικούς μετόχους (αν και όχι απαραίτητα για τους μετόχους). Η Παγκόσμια Σύμπραξη Απολογισμών (GRI) είναι ο ανεξάρτητος, διεθνής μη κερδοσκοπικός οργανισμός που βοηθά τις επιχειρήσεις και άλλους οργανισμούς να αναλάβουν την ευθύνη για τις επιπτώσεις τους στη βιωσιμότητα, παρέχοντάς τους την παγκόσμια κοινή γλώσσα για την επικοινωνία αυτών των επιπτώσεων. Παρέχει τα πιο ευρέως χρησιμοποιούμενα πρότυπα στον κόσμο για την αναφορά βιωσιμότητας – τα πρότυπα GRI - τα οποία διατίθενται ως δωρεάν δημόσιο αγαθό. Από το 1997, το έτος ίδρυσης της GRI, τα πρότυπα της αναπτύσσονται συνεχώς για να αντιπροσωπεύει τις βέλτιστες πρακτικές στον κόσμο για την αναφορά οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων (Mihai & Aleca, 2023).

Οι οργανισμοί και οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ του να αξιοποιήσουν τα πρότυπα της GRI για τη δημιουργία μιας αναφοράς βιωσιμότητας ή να χρησιμοποιήσουν συγκεκριμένα πρότυπα ή τμήματα του περιεχομένου τους για τη δημοσίευση πληροφοριών προς συγκεκριμένους αποδέκτες,

όπως για παράδειγμα επενδυτές. Τα Πρότυπα GRI κατηγοριοποιούνται σε ένα σύνολο τριών ενοτήτων που μπορούν να αναφερθούν και να χρησιμοποιηθούν μαζί. Τα καθολικά πρότυπα παρέχουν τη βάση για όλες τις αναφορές GRI και καλύπτουν θέματα όπως η διακυβέρνηση, η στρατηγική και η διοικητική προσέγγιση. Τα τομεακά πρότυπα Τομεακά Πρότυπα παρέχουν πρόσθετη καθοδήγηση για οργανισμούς σε συγκεκριμένους τομείς, όπως η γεωργία, η μεταποίηση και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Τέλος, τα πρότυπα θεμάτων παρέχουν λεπτομερή καθοδήγηση για συγκεκριμένα θέματα όπως η κλιματική αλλαγή, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η διαφθορά (GRI, 2023).

Τα πρότυπα GRI παρέχουν υποστήριξη σε επιχειρήσεις, είτε πρόκειται για δημόσιους είτε για ιδιωτικούς οργανισμούς, ανεξαρτήτως μεγέθους, προκειμένου να προστατεύσουν το περιβάλλον και να βελτιώσουν την κοινωνία. Ταυτόχρονα, συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη μέσω της βελτίωσης της διακυβέρνησης και των σχέσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη, βελτιώνουν τη φήμη των οργανισμών και δημιουργούν εμπιστοσύνη (Mihai & Aleca, 2023).

Τέλος, η Οδηγία για την Υποβολή Εκθέσεων Εταιρικής Βιωσιμότητας (CSRD), η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 5 Ιανουαρίου 2023, είναι η τελευταία πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) για τη βελτίωση της ποιότητας και της συγκρισιμότητας των εταιρικών περιβαλλοντικών, κοινωνικών και διακυβέρνησης γνωστοποιήσεων. Η Οδηγία αντικαθιστά και διευρύνει σημαντικά το πεδίο εφαρμογής των υφιστάμενων απαιτήσεων αναφοράς βιωσιμότητας σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες αναφοράς βιωσιμότητας της Ε.Ε., την Οδηγία για τη μη χρηματοοικονομική αναφορά (NFRD). Η CSRD αποσκοπεί στην αναθεώρηση και ενίσχυση των κανόνων που εισήγαγε η NFRD και προσπαθεί να αυξήσει τη διαφάνεια της εταιρικής προόδου όσον αφορά τη βιωσιμότητα και την προστασία του περιβάλλοντος (European Commission, 2023).

Η CSRD δημιουργεί νέες και λεπτομερείς απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας και διευρύνει σημαντικά τον αριθμό των εταιρειών της Ε.Ε. και εκτός Ε.Ε. που υπόκεινται στο πλαίσιο αναφοράς βιωσιμότητας της. Καθορίζει τη μορφή γνωστοποίησης και τα πρότυπα που πρέπει να χρησιμοποιούν οι εταιρείες για τις εκθέσεις τους (σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά Πρότυπα Αναφοράς Αειφορίας/ESRS). Οι επηρεαζόμενες εταιρείες υποχρεούνται να αναφέρουν θέματα βιωσιμότητας, όπως τα περιβαλλοντικά δικαιώματα, τα κοινωνικά δικαιώματα και τα ανθρώπινα δικαιώματα,

καθώς και παράγοντες διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων των εργαζομένων, της καταπολέμησης της διαφθοράς και της δωροδοκίας. Αυτά θα τεθούν σε εφαρμογή σταδιακά από το 2024, με τις εκθέσεις να δημοσιεύονται το 2025. Οι κανόνες που εισήγαγε η NFRD παραμένουν σε ισχύ έως ότου οι εταιρείες υποχρεωθούν να εφαρμόσουν τους νέους κανόνες της CSRD (IBM, 2023).

Συνολικά, τα πλαίσια CSRD, GRI και SASB είναι συμπληρωματικά πρότυπα, αφού εκπληρώνουν διαφορετικούς σκοπούς, εφαρμόζονται σε διαφορετικές οντότητες και στοχεύουν σε διαφορετικό κοινό. Ενώ υπάρχει μεγαλύτερη επικάλυψη μεταξύ της GRI και της CSRD, υπάρχουν επίσης ορισμένες σημαντικές διαφορές (Pal, 2023).

Τα πρότυπα GRI βοηθούν τις επιχειρήσεις και άλλους οργανισμούς να κοινοποιήσουν τον αντίκτυπό τους σε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων. Ακόμη, ισχύουν για όλους τους οργανισμούς, ανεξάρτητα από τη μορφή ιδιοκτησίας, το μέγεθος ή τη γεωγραφία (Mihai & Aleca, 2023). Τα πρότυπα SASB, από την άλλη πλευρά, επιδιώκουν να ενημερώσουν τους παρόχους κεφαλαίων σχετικά με το πώς τα θέματα βιωσιμότητας μπορεί να επηρεάσουν την απόδοση της επιχείρησης (Bromberg et al., 2023). Η CSRD στοχεύει να ενισχύσει τις υφιστάμενες προσπάθειες της Ε.Ε. για να μπορέσει η επενδυτική κοινότητα, οι καταναλωτές και οι ενδιαφερόμενοι φορείς να αξιολογήσουν τις επιδόσεις βιωσιμότητας των εταιρειών. Ενώ η CSRD ενσωματώνει βασικά στοιχεία των παγκοσμίως αποδεκτών προτύπων, είναι πιθανό να προχωρήσει περαιτέρω, για να επιτύχει τους φιλόδοξους στόχους βιωσιμότητας της Ε.Ε. και να είναι συνεπής με το νομικό της πλαίσιο. Επιπλέον, η CSRD είναι υποχρεωτική για όλες τις μεγάλες εταιρείες και για τις περισσότερες εισηγμένες στο χρηματιστήριο μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) στην Ε.Ε., συμπεριλαμβανομένων των θυγατρικών παγκόσμιων εταιρειών. Ωστόσο, οι ΜΜΕ θα μπορούν να υποβάλλουν εκθέσεις σύμφωνα με απλούστερα πρότυπα και θα έχουν μεγαλύτερη σταδιακή εισαγωγή (IBM, 2023).

Τα τρία πλαίσια αναφοράς διαφέρουν ως προς την τομεακή εστίαση των απαιτήσεων γνωστοποίησης. Στην CSRD, τα γενικά πρότυπα καθορίζουν τις απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων που ισχύουν για όλες τις εταιρείες για τη δυνατότητα σύγκρισης μεταξύ τομέων και οντοτήτων. Τα πρότυπα του κλάδου, από την άλλη πλευρά, αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οντότητες από μια συγκεκριμένη οικονομική περιοχή. Το πλαίσιο GRI αποτελείται κυρίως από καθολικά

πρότυπα που ισχύουν για όλους τους οργανισμούς. Πιο πρόσφατα, ωστόσο, η GRI αναγνώρισε επίσης την ανάγκη ανάπτυξης προτύπων για συγκεκριμένους τομείς. Η GRI κυκλοφόρησε το πρώτο του τομεακό πρότυπο για τον τομέα του πετρελαίου και του φυσικού αερίου και σχεδιάζει να αναπτύξει πρότυπα για επιπλέον 39 τομείς. Το SASB, από την άλλη πλευρά, έχει εστιάσει ρητά στην ενθάρρυνση των παγκόσμιων συγκρίσεων σε επίπεδο κλάδου. Ως εκ τούτου, περιλαμβάνει ένα μοναδικό σύνολο προτύπων σε 77 κλάδους από 11 τομείς. Και τα τρία πρότυπα βιωσιμότητας απαιτούν αναφορά σε κοινωνικές, περιβαλλοντικές κατηγορίες και κατηγορίες διακυβέρνησης. Υπάρχουν, ωστόσο, κάποιες διαφορές. Η GRI και η CSRD ακολουθούν μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση σε αυτούς τους τρεις τομείς. Τα πρότυπα SASB, αντίθετα, επικεντρώνονται σε ένα στενό υποσύνολο θεμάτων σε πέντε διαστάσεις βιωσιμότητας. Εκτός από την ΕΚΕ, το SASB περιλαμβάνει επίσης ανθρώπινο κεφάλαιο, επιχειρηματικό μοντέλο και καινοτομία, ως διαστάσεις βιωσιμότητας (Pal, 2023).

Η προσέγγιση CSRD ευθυγραμμίζεται σχετικά καλά με αυτή του GRI, με μικρές μόνο διαφορές. Τα κοινωνικά πρότυπα που περιλαμβάνονται στα πρότυπα της ΕΕ, για παράδειγμα, θα απαιτούν πληροφορίες σχετικά με το δικό τους εργατικό δυναμικό: συνθήκες εργασίας; ίσες ευκαιρίες; άλλα δικαιώματα που σχετίζονται με την εργασία: εργαζόμενοι στην αλυσίδα αξίας: πληγείσες κοινότητες: και καταναλωτές/τελικούς χρήστες με τα αντίστοιχα υποθέματά τους. Τα 18 κοινωνικά πρότυπα της GRI αφορούν επίσης τις κύριες κοινωνικές ομάδες που σχετίζονται με τις δραστηριότητες μιας εταιρείας: εργαζόμενους, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων των προμηθευτών, πελάτες και τις τοπικές κοινωνίες (Mihai & Aleca, 2023). Τα πρότυπα SASB από την άλλη πλευρά, αποτελούνται, κατά μέσο όρο, μόνο από έξι πρότυπα και 13 μετρήσεις που είναι μοναδικές για κάθε κλάδο. Τα πρότυπα SASB για ηλεκτρονικές υπηρεσίες παραγωγής και κατασκευή πρωτότυπου σχεδιασμού, για παράδειγμα, περιλαμβάνουν τη διαχείριση νερού, τη διαχείριση απορριμμάτων, τις εργασιακές πρακτικές, τις συνθήκες εργασίας, τη διαχείριση του κύκλου ζωής του προϊόντος και την προμήθεια υλικών (Pal, 2023).

Η πιο σημαντική διαφορά μεταξύ των τριών προσεγγίσεων αναφοράς έγκειται στο πεδίο της ουσιαστικότητας. Η ουσιαστικότητα αναφέρεται στην αρχή που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό των σχετικών επιμέρους θεμάτων για τα οποία μια οντότητα πρέπει να αναφέρει. Δεδομένου ότι η SASB καθοδηγείται περισσότερο από τους επενδυτές, η αρχή της σημαντικότητας στα οποία βασίζεται τα πρότυπα

αναφοράς είναι αυτή της χρηματοοικονομικής σημαντικότητας. Τα πρότυπα SASB προσδιορίζουν τα ζητήματα που επηρεάζουν την οικονομική απόδοση μιας τυπικής εταιρείας σε αυτόν τον κλάδο (Busco et al., 2020). Το πλαίσιο αναφοράς GRI, από την άλλη πλευρά, εστιάζει στη σημαντικότητα του αντίκτυπου, που απαιτεί αναφορά για θέματα που σχετίζονται με την επίδραση των δραστηριοτήτων της αναφέρουσας οντότητας και της αλυσίδας αξίας της, τα οποία προσδιορίζονται σε διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη (GRI, 2023). Αντίθετα, η CSRD τηρεί την αρχή της διπλής ουσιαστικότητας. Η διπλή ουσιαστικότητα απαιτεί τόσο οι προοπτικές επιπτώσεων όσο και οι προοπτικές οικονομικής σημαντικότητας να εφαρμόζονται από μόνες τους, χωρίς να αγνοούνται οι αλληλεπιδράσεις τους. Η Ε.Ε. ενθαρρύνει έτσι τις εταιρείες να εντοπίζουν θέματα βιωσιμότητας με βάση: 1) τη σοβαρότητα και την πιθανότητα πραγματικών ή δυνητικών αρνητικών επιπτώσεων στους ανθρώπους και το περιβάλλον· 2) την κλίμακα, το εύρος και η πιθανότητα θετικών επιπτώσεων και 3) τον επείγοντα χαρακτήρα που προκύπτει από στόχους κοινωνικής και περιβαλλοντικής δημόσιας πολιτικής. Επιπλέον, ενθαρρύνει επίσης τις οντότητες που αναφέρουν να επικεντρωθούν σε εκείνα τα θέματα βιωσιμότητας που είναι οικονομικά σημαντικά (IBM, 2023).

Μια άλλη ουσιαστική διαφορά μεταξύ των τριών προτύπων αναφοράς σχετίζεται με διαβεβαιώσεις σχετικά με την ακρίβεια και την αξιοπιστία των αναφερόμενων δεδομένων. Η CSRD εισαγάγει, για πρώτη φορά, έναν γενικό μηχανισμό διασφάλισης σε επίπεδο Ε.Ε. για να διασφαλίσει ότι πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις. Οι αναφορές GRI ή SASB δεν απαιτούν εξωτερική επαλήθευση. Αντίθετα, βασίζονται κυρίως σε κατευθυντήριες γραμμές και τεχνικά πρωτόκολλα για να ενθαρρύνουν την ακρίβεια και την αξιοπιστία. Η CSRD, αντίθετα, στοχεύει να έχει συγκρίσιμο επίπεδο διασφάλισης για τα οικονομικά στοιχεία και τα στοιχεία βιωσιμότητας που αναφέρονται. Επιτρέπει στα κράτη μέλη της Ε.Ε. να ανοίξουν την αγορά για υπηρεσίες διασφάλισης βιωσιμότητας για την παροχή ανεξάρτητων ελέγχων. Αυτό συμβάλλει στην αντιμετώπιση της εκτεταμένης κριτικής σχετικά με τη χαμηλή ποιότητα των δεδομένων που αναφέρονται στις εκθέσεις εταιρικής βιωσιμότητας (Pal, 2023).

1.2. Ποια τα οφέλη και οι δυσκολίες

Οι επιχειρήσεις αποτελούν μέρος της κοινωνίας. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να είναι κοινωνικά υπεύθυνες, έχοντας θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία μέσω των επιχειρηματικών σας δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα, εκτός από την εξέταση της επιχειρηματικής της κατάστασης, μια επιχείρηση πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη τον αντίκτυπό της στην κοινωνία και το φυσικό περιβάλλον και να εκπληρώνει τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις της προς τους μετόχους της (μετόχους, εργαζόμενους, καταναλωτές, εταίρους, κυβέρνηση και κοινό). Είναι υψίστης σημασίας να επιτευχθεί η κοινωνική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα, καθώς χωρίς αυτήν όχι μόνο οι επιχειρήσεις θα αναπτύξουν κακή εικόνα και φήμη για την επωνυμία τους στους καταναλωτές, αλλά και τα κέρδη και τα αποτελέσματα τους θα επηρεαστούν επίσης αρνητικά. Ανεξάρτητα από το πώς μια επιχείρηση προχωρά για την επίτευξη βιωσιμότητας, είναι σημαντικό να είναι όσο το δυνατόν πιο βιώσιμες (Yankovskaya et al., 2022).

Συγκεκριμένα, ο αντίκτυπος της εταιρικής υπευθυνότητας στη βιώσιμη ανάπτυξη αντανακλάται κυρίως σε δύο πτυχές. Πρώτον, η ενεργή εκπλήρωση της εταιρικής υπευθυνότητας είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για την ενίσχυση της δύναμης των επιχειρήσεων και τη δημιουργία ευνοϊκής κοινωνικής εικόνας. Η εκπλήρωση της είναι μια διαδικασία συσσώρευσης και ενσωμάτωσης ανθρώπινων, κοινωνικών και άλλων πόρων, η οποία συμβάλλει στην ενίσχυση της βιώσιμης ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Η εταιρική ανάπτυξη δεν πρέπει να επικεντρώνεται μόνο στη βραχυπρόθεσμη μεγιστοποίηση του κέρδους αλλά και στην εταιρική υπευθυνότητα, καθώς διαδραματίζει όλο και πιο σημαντικό ρόλο στην προώθηση της εταιρικής επιτυχίας και της κοινωνικής προόδου. Δεύτερον, οι εταιρείες μπορούν να αποκτήσουν από νωρίς ένα πλεονέκτημα όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της απόδοσης κοινωνικής ευθύνης. Κατά την οικοδόμηση και την ανάπτυξη της εταιρικής κουλτούρας, η ενσωμάτωση της εταιρικής υπευθυνότητας θα πρέπει να ληφθεί πλήρως υπόψη για να γίνει μοναδική και αποτελεσματική. Η αποτελεσματική ενοποίηση των δύο σχέσεων μπορεί να επιφέρει καινοτομία στον πολιτισμό, τα προϊόντα και τις διαδικασίες και να επιτρέψει στις επιχειρήσεις να αποκτήσουν μοναδικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, ενισχύοντας έτσι τις οικονομικές αποδόσεις. Η εταιρική υπευθυνότητα δεν είναι μόνο μια αναπόφευκτη

πράξη ανταπόκρισης στην εποχή, αλλά και ένας ουσιαστικός μοχλός ανταγωνιστικότητας. Ως κρίσιμος στρατηγικός πόρος, μπορεί να βοηθήσει τις εταιρείες να διατηρήσουν μακροπρόθεσμες σχέσεις, που ευνοούν τη διατήρηση βιώσιμου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος μακροπρόθεσμα. Αυτό δείχνει ότι η εταιρική υπευθυνότητα είναι μια «στρατηγική win-win», η οποία μπορεί να συμβάλει στην εισαγωγή καινοτόμων τρόπων και να προσφέρει ένα πρώιμο πλεονέκτημα όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη (Wu & Jin, 2022).

Η εταιρική υπευθυνότητα είναι ένας τρόπος για τις επιχειρήσεις να αποκτήσουν κοινωνική δύναμη. Το «πράσινο κίνημα» είναι μια δημοφιλής κοινωνική και περιβαλλοντική αιτία και οι καταναλωτές προσελκύνονται από την υποστήριξη εταιρειών με ηθικές πρακτικές. Οι εταιρείες μπορούν να χρησιμοποιήσουν την εταιρική υπευθυνότητα τους για να αυξήσουν το κοινωνικό τους κεφάλαιο και να προσελκύσουν πελάτες που υποστηρίζουν πράσινες πρωτοβουλίες. Κάνοντας αυτές τις πράσινες αλλαγές, αποκτούν πλεονέκτημα στην κοινότητα και γίνονται πιο εμπορεύσιμοι, αυξάνοντας έτσι την κοινωνική δύναμη (Salamanca, 2022).

Σύμφωνα με τη θεωρία των ενδιαφερομένων, η εταιρική υπευθυνότητα συνεπάγεται ότι η ανάπτυξη των επιχειρήσεων πρέπει να περιλαμβάνει ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων, των καταναλωτών, των προμηθευτών και των κοινοτήτων. Με την τήρηση των αρχών της εταιρικής υπευθυνότητας, οι επιχειρήσεις μπορούν να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη και τις άριστες συνδέσεις με εσωτερικούς και εξωτερικούς ενδιαφερόμενους και να οδηγήσουν αποτελεσματικά την καινοτομία (Yankovskaya et al., 2022).

Κατά τη λήψη αποφάσεων σχετικά με δράσεις προς την εταιρική υπευθυνότητα και τη βιωσιμότητα, οι επιχειρήσεις πρέπει να γνωρίζουν τα ενδιαφερόμενα μέρη που επηρεάζονται (Laszlo, 2003). Όσον αφορά το περιβάλλον, τα ενδιαφερόμενα μέρη περιλαμβάνουν τους εργαζόμενους, τις τοπικές κοινωνίες και τη φύση. Αυτή η λίστα δεν είναι εξαντλητική, αλλά αντιπροσωπεύει τους τομείς που θα επηρεαστούν άμεσα από τη βιωσιμότητα. Οι εργαζόμενοι είναι κύριοι ενδιαφερόμενοι επειδή συμβαίνουν με αυτούς βιώσιμες πρακτικές. Είτε είναι η μείωση των απορριμμάτων, η ανταλλαγή πληροφοριών ή ο σχεδιασμός νέων προϊόντων, η κοινωνική αλλαγή ξεκινά από τους εργαζόμενους ενός οργανισμού. Οι τοπικές κοινωνίες είναι ενδιαφερόμενοι επειδή

επωφελούνται άμεσα από τον θετικό αντίκτυπο που έχει ένας οργανισμός, αλλά και επίσης πιθανοί καταναλωτές που υποστηρίζουν την εταιρεία (Wilson, 2003).

Οτιδήποτε σχετίζεται με την εταιρική υπευθυνότητα μπορεί να έχει ευνοϊκή επίδραση στην κερδοφορία των μετόχων. Η εταιρική υπευθυνότητα παρέχει στους μετόχους οικονομικά κέρδη, γνώσεις διαχείρισης και λειτουργίας, καθώς και κίνητρα να εργαστούν για αυτήν. Η εταιρική υπευθυνότητα που σχετίζεται με τους μετόχους μπορεί να αυξήσει την εμπιστοσύνη τους προς τις καινοτόμες επενδυτικές ευκαιρίες. Παράλληλα, η εταιρική υπευθυνότητα που εστιάζεται στους εργαζομένους μπορεί να διευκολύνει την ταύτιση τους με τον οργανισμό. Όταν οι εργαζόμενοι αναγνωρίζουν τη δέσμευση μιας επιχείρησης για περιβαλλοντική βιωσιμότητα, ενθαρρύνουν τον οργανισμό να θεωρήσει τη διατήρηση του περιβάλλοντος ως ευκαιρία που ενισχύει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Οι επιχειρήσεις ενισχύουν την κοινωνική και περιβαλλοντική απόδοση μέσω της φιλο-περιβαλλοντικής συμπεριφοράς και τονώνουν τις πράσινες συμπεριφορές των εργαζομένων, κάτι που έχει ευνοϊκή επίδραση στην καινοτόμο τεχνολογική εξερεύνηση των εργαζομένων. Η πράσινη διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού μπορεί να προάγει τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων ως ουσιαστική τεχνική για τον επηρεασμό της πράσινης συμπεριφοράς των εργαζομένων. Η πράσινη δημιουργικότητα των εργαζομένων θεωρείται ως η κινητήρια δύναμη πίσω από την πράσινη καινοτομία της εταιρείας και η πράσινη συμπεριφορά των εργαζομένων είναι μια κρίσιμη μέτρηση για τη μέτρηση της πράσινης δημιουργικότητας των εργαζομένων (Wilson, 2003).

Η εταιρική υπευθυνότητα αυξάνει, επίσης, την εργασιακή ικανοποίηση και την οργανωτική δέσμευση των εργαζομένων και έχει ευεργετική επίδραση στη δημιουργία μιας σταθερής ομάδας καινοτομίας. Η εταιρική υπευθυνότητα λαμβάνει μεγαλύτερη προσοχή όσο πιο αισιόδοξη είναι η στάση του πελάτη. Στους πελάτες αρέσει να αγοράζουν προϊόντα που έχουν καλή απόδοση όσον αφορά την κοινωνική ευθύνη. Λόγω των επιθυμιών των πελατών, οι επιχειρήσεις παράγουν πρόσθετα αντικείμενα μέσω της τεχνολογικής καινοτομίας. Επιπλέον, η εταιρική υπευθυνότητα μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά και την επιλογή των προμηθευτών. Οι εταιρείες σε μια αλυσίδα εφοδιασμού που εφαρμόζουν πρακτικές που σχετίζονται με την εταιρική υπευθυνότητα μπορούν να βελτιώσουν όχι μόνο την απόδοσή τους, αλλά και αυτή των συνεργατών τους στην εφοδιαστική αλυσίδα. Οι επιχειρήσεις μπορούν να αναπτύξουν την κοινωνική εμπιστοσύνη και μια θετική δημόσια εικόνα συμμετέχοντας στην

εταιρική υπευθυνότητα. Εξαιτίας αυτών των παραγόντων, οι επιχειρήσεις μπορούν να ενισχύσουν την οικονομική απόδοση και την καινοτόμο συμπεριφορά (Yan et al., 2022).

Ωστόσο, η εταιρική υπευθυνότητα και η συμβολή της στη βιωσιμότητα ενέχει και προκλήσεις. Μια από τις πρώτες και βασικότερες προκλήσεις είναι το γεγονός πως δεν συμμορφώνονται όλες οι επιχειρήσεις στις αρχές της εταιρικής βιωσιμότητας και είναι απίθανο να το κάνουν όλες, τουλάχιστον οικειοθελώς. Η προώθηση της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων μπορεί να απειλήσει την κερδοφορία, καθώς το υψηλότερο κόστος παραγωγής καθίσταται πάντα εξέχον όσον αφορά τη βιωσιμότητα. Ως εκ τούτου, οι εταιρείες μένουν μπροστά σε ένα δίλημμα επιλογής, εάν θα αυξήσουν το κόστος των προϊόντων για τους καταναλωτές ή θα κάνουν το επιπλέον κόστος μέρος των εξόδων της εταιρείας. Η πρώτη επιλογή μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια πελατών και η εναλλακτική οδηγεί σε χαμηλά περιθώρια κέρδους. Οι επιχειρήσεις που λειτουργούν υπό την πίεση της εφαρμογής της βιωσιμότητας και του ανταγωνισμού ενδέχεται να αναγκαστούν να διεκδικήσουν ηθελημένα ή ακούσια δόλιες πρακτικές φιλικότητας προς το περιβάλλον, όπως να αναφέρουν ότι τα προϊόντα τους είναι καθαρά βιώσιμα. Οι ψευδείς ισχυρισμοί ονομάζονται «greenwashing», κάτι που μπορεί να οδηγήσει μια εταιρεία να υποστεί βλάβη της αξιοπιστίας (Nižā & Štefea, 2014). Παρόλα αυτά, ένας σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων έχει δεσμευτεί να προσαρμοστεί σε αυτή την αλλαγή μέσω βιώσιμων πρακτικών και έχει αναλάβει δημόσιες δεσμεύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, την κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα και την οικονομική ανάπτυξη (van Norren & Beehner, 2021).

Η επόμενη πρόκληση για τις επιχειρήσεις είναι να εντοπίσουν τα ενδιαφερόμενα μέρη τους. Φαίνεται να υπάρχει γενική συμφωνία μεταξύ των εταιρειών ότι ορισμένες ομάδες είναι ενδιαφερόμενοι - μέτοχοι και επενδυτές, εργαζόμενοι, πελάτες και προμηθευτές. Πέρα από αυτούς, ωστόσο, γίνεται πιο δύσκολο γιατί δεν υπάρχουν σαφή κριτήρια για τον καθορισμό των ενδιαφερομένων. Άλλοτε προτείνεται ότι οι ενδιαφερόμενοι είναι εκείνοι που έχουν μερίδιο στις δραστηριότητες μιας επιχείρησης και άλλοτε προτείνεται ότι αν ληφθούν υπόψη οι παγκόσμιες επιπτώσεις της βιομηχανίας – όπως η κλιματική αλλαγή ή οι πολιτισμικές αλλαγές λόγω του μάρκετινγκ και της διαφήμισης – όλοι είναι ενδιαφερόμενοι. Επί του παρόντος συζητείται το ζήτημα των κριτηρίων καταλληλότητας για την ιδιότητα του ενδιαφερόμενου (Yankovskaya et al., 2022).

Μια άλλη επόμενη πρόκληση για τα στελέχη επιχειρήσεων είναι να αναπτύξουν στρατηγικές για την αντιμετώπισή τους. Αυτή είναι μια πρόκληση γιατί διαφορετικές ομάδες ενδιαφερομένων μπορούν να έχουν, και συχνά έχουν, διαφορετικούς στόχους, προτεραιότητες και απαιτήσεις. Οι μέτοχοι και οι επενδυτές επιθυμούν τη βέλτιστη απόδοση των επενδύσεών τους. Οι εργαζόμενοι θέλουν ασφαλείς χώρους εργασίας, ανταγωνιστικούς μισθούς και ασφάλεια εργασίας. Οι πελάτες θέλουν ποιοτικά αγαθά και υπηρεσίες σε δίκαιες τιμές. Οι τοπικές κοινωνίες θέλουν κοινοτικές επενδύσεις. Οι ρυθμιστικές αρχές θέλουν την πλήρη συμμόρφωση με τους ισχύοντες κανονισμούς. Ωστόσο, υπάρχει μια γενική παραδοχή ότι οι στόχοι της οικονομικής σταθερότητας, της προστασίας του περιβάλλοντος και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι κοινói σε πολλές ομάδες ενδιαφερομένων. Λίγες ομάδες θα αντιτάξουν αυτούς τους στόχους, αν και μπορεί να συζητήσουν το επίπεδο προτεραιότητας ή επείγοντος (Wilson, 2003).

Τέλος, η γενική έλλειψη επιστημονικών στοιχείων, καθώς και η έλλειψη ομοιογενών εργαλείων ικανών να μετατρέψουν τις δεσμεύσεις σε πραγματικά οικονομικά οφέλη, επηρεάζουν κρίσιμα τη δυνατότητα εφαρμογής της ΕΚΕ. Τον τελευταίο καιρό, έχουν αυξηθεί οι προσπάθειες εντοπισμού ή κατασκευής χρησιμοποιήσιμων εργαλείων για τη μετατροπή σε πολύτιμους πόρους των δεσμεύσεων των αγροτών. Ιδίως, όταν εμπλέκονται σε δράσεις σχετικές με την κοινωνικο-περιβαλλοντική χρησιμότητα. Σε αυτό το πλαίσιο, οι πιο πρόσφατες εξελίξεις σχετικά με τη μη χρηματοοικονομική αναφορά με βάση την ΕΚΕ (NFRD και CSRD) αξίζουν κάποιας προσοχής. Αυτά έχουν αναπτυχθεί με πρωταρχικό στόχο την ώθηση των «πράσινων επενδύσεων» σε εταιρείες, έτσι ώστε να δοθεί κίνητρο στην υιοθέτηση της ΕΚΕ από αυτές (Falcone & Giacomella, 2020).

Στην Ελλάδα, πολλές επιχειρήσεις προσπαθούν να υιοθετήσουν εκστρατείες ΕΚΕ προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους ως κοινωνικές οντότητες, αλλά πολλά εμπόδια όπως η γραφειοκρατία, η έλλειψη οικονομικών και φορολογικών κινήτρων δυσκολεύουν την ταχύτερη ανάδυσή τους. Ωστόσο, μια σειρά από κορυφαίες ελληνικές εταιρείες προσπαθούν να πρωτοπορήσουν παρά τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν. Ένα πολλά υποσχόμενο παράδειγμα είναι το Ελληνικό Δίκτυο για την ΕΚΕ. Το Ελληνικό Δίκτυο για την ΕΚΕ είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός με μέλη 138 εταιρείες και 7 επιχειρηματικές ενώσεις. Κύριοι στόχοι του Δικτύου είναι η προώθηση της έννοιας και των αρχών της ΕΚΕ και η διάδοσή τους στην ελληνική

επιχειρηματική κοινωνία και στο κοινωνικό σύνολο με γενικό στόχο την ισορροπία μεταξύ κερδοφορίας και βιώσιμης ανάπτυξης (Demestichas et al., 2019).

Κεφάλαιο 2 - Εταιρική υπευθυνότητα και βιώσιμη ανάπτυξη στον αγροδιατροφικό κλάδο

Ο αγροδιατροφικός κλάδος καλύπτει όλες τις δραστηριότητες της αλυσίδας αξίας, από τον πρωτογενή τομέα, τη μεταποίηση, τον σχεδιασμό και την παραγωγή του ολοκληρωμένου προϊόντος και το εμπόριο, μέχρι και την κατανάλωση (Γιανναράκης, 2012).

Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί βασικό πυλώνα της αγροδιατροφής και είναι άμεσα συνδεδεμένος με τους παραγωγούς, δηλαδή τους γεωργούς, τους κτηνοτρόφους και τους αλιείς. Η σημασία του τομέα αυτού έγκειται στο γεγονός ότι συντελεί καίρια στην επίτευξη της επισιτιστικής αυτάρκειας, αφού παρέχει τα πρώτα υλικά για την μεταποίηση τροφίμων, ενώ συνδέεται επίσης στενά με άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, όπως οι μεταφορές, το χονδρεμπόριο και το λιανικό εμπόριο, διότι απαιτείται η μεταφορά και η διακίνηση των γεωργικών προϊόντων από τον τόπο παραγωγής τους στον τελικό καταναλωτή. Παράλληλα, στηρίζει την ανάπτυξη της εγχώριας βιομηχανίας που παράγει γεωργικά εφόδια και μηχανήματα, επηρεάζει τον διεθνή ανταγωνισμό της χώρας και συμβάλλει στην κοινωνική συνοχή ως σημαντικός παράγοντας για την πλήρη και μερική απασχόληση. Ταυτόχρονα, η λειτουργία του συνδέεται με τη διαχείριση του περιβάλλοντος και την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας (Μαύρου και Αλεξάνδρου, 2021).

Η μεταποίηση αγροτικών προϊόντων αποτελεί το δεύτερο στάδιο στην αγροδιατροφική αλυσίδα, αφού τα προϊόντα από τον αγροτικό τομέα δεν διατίθενται απευθείας στον τελικό καταναλωτή. Οι μεταποιητές, οι οποίοι μπορεί να είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις ή συνεταιρισμοί, αναλαμβάνουν την επεξεργασία των αγροτικών προϊόντων, δημιουργώντας το πρώτο επίπεδο προστιθέμενης αξίας του κλάδου (Μαύρου και Αλεξάνδρου, 2021).

Στο επόμενο στάδιο, το προϊόν υφίσταται συσκευασία και αποκτά την τελική του μορφή. Η διαδικασία αυτή, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας επώνυμων προϊόντων, έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς προσφέρει σημαντική προστιθέμενη αξία. Αυτό είναι ωφέλιμο τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τους συνεταιρισμούς που

εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία, αλλά έχει και σημαντικό αντίκτυπο στην εθνική οικονομία (Μαύρου και Αλεξάνδρου, 2021).

Στο τέλος της αγροδιατροφικής αλυσίδας βρίσκονται οι καταναλωτές, οι οποίοι είναι σήμερα ιδιαίτερα ευαίσθητοι, όχι μόνο σε θέματα της υγείας, της ευεξίας και της διατροφής τους, αλλά και σε θέματα περιβάλλοντος και κοινωνικής ευθύνης. Έχοντας πρόσβαση σε διάφορες πηγές μέσω του διαδικτύου, των κινητών εφαρμογών και των κοινωνικών δικτύων, οι καταναλωτές έχουν τη δυνατότητα να ενημερώνονται και να επηρεάζουν την αντίληψή τους για ένα προϊόν, ενώ ζητούν διαφάνεια και πληροφορίες σχετικά με τα τρόφιμα που αγοράζουν. Αυτή η απαίτηση έχει μετασχηματίσει τον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις και η αγροδιατροφική βιομηχανία πρέπει να προσεγγίζουν την παραγωγή, την ποιότητα και την πληροφόρηση σχετικά με τα προϊόντα τους (Μαύρος και Αλεξάνδρου, 2021). Με λίγα λόγια, συνεπώς, για τον αγροδιατροφικό τομέα, οι σύγχρονες στρατηγικές ΕΚΕ αποτελούν ένα αποτελεσματικό εργαλείο για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας με την αντιμετώπιση των αιτημάτων των νέων καταναλωτών, οι οποίοι είναι πιο απαιτητικοί και συνειδητοποιημένοι για την παραγωγή, τη μεταποίηση και τη γενική ποιότητα των προϊόντων (Araujo et al., 2023).

2.1. Ποια η αξία την εταιρικής υπευθυνότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης τον αγροδιατροφικό κλάδο

Περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο τομέα, τα αγροδιατροφικά προϊόντα χαρακτηρίζονται από σημαντική εξάρτηση από τους φυσικούς πόρους και επηρεάζουν σημαντικά το περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα. Ως εκ τούτου, οι επιχειρήσεις αυτού του κλάδου είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένες σε περιβαλλοντικές ενώσεις και την κοινωνία των πολιτών, γενικότερα (Nazzaro et al., 2020).

Η επικάλυψη ζητημάτων εταιρικής υπευθυνότητας και βιωσιμότητας είναι ιδιαίτερα σημαντική στον αγροδιατροφικό τομέα. Πολλά κίνητρα καθιστούν τις δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας σημαντικές για τον τομέα των τροφίμων. Πρώτον, η παραγωγική διαδικασία συνδέεται στενά με τη χρήση φυσικών πόρων, κυρίως γης, νερού και ενέργειας, και ως εκ τούτου οι επιλογές των επιχειρήσεων έχουν άμεσο αντίκτυπο στο περιβάλλον. Δεύτερον, τις τελευταίες δεκαετίες έχουν λάβει χώρα

πολλά σκάνδαλα που υπογράμμισαν τους κινδύνους για την υγεία που σχετίζονται με την παραγωγή τροφίμων και έκαναν τους καταναλωτές να ζητήσουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις μεθόδους παραγωγής. Επιπλέον, οι προτιμήσεις των καταναλωτών εξελίσσονται προς πιο περιβαλλοντικά και κοινωνικά υπεύθυνα προϊόντα και οι καταναλωτές ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για τα ηθικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των τροφίμων. Ως εκ τούτου, η εταιρική υπευθυνότητα στον αγροδιατροφικό τομέα περιλαμβάνει πολλά πεδία δράσης. Ορισμένα από αυτά είναι κοινά σε όλους τους κλάδους, άλλα είναι ειδικά για την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων: βιοτεχνολογία, καλή μεταχείριση των ζώων, εργασία και ανθρώπινα δικαιώματα, υγεία και ασφάλεια, κοινότητα, περιβάλλον, δίκαιο εμπόριο και προμήθειες. Αυτά τα ζητήματα ωθούν αυτές τις επιχειρήσεις, και ιδιαίτερα τις μεγαλύτερες, να υιοθετήσουν κοινωνικά υπεύθυνες συμπεριφορές για πολλούς λόγους, που κυμαίνονται από την ανταπόκριση σε εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις για την επίτευξη εξοικονόμησης κόστους και μείωσης των απορριμμάτων έως την αυτοεκπλήρωση (Corrola et al., 2020).

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η Ατζέντα 2030, που υπογράφηκε από τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), προσδιορίζει 17 ΣΒΑ και 169 στόχους που αντιμετωπίζουν τα πιο σχετικά κοινωνικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά ζητήματα σε παγκόσμια κλίμακα. Η βιωσιμότητα όλων των δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στον αγροδιατροφικό τομέα (δηλαδή γεωργία, κτηνοτροφία και βιομηχανία αγροδιατροφής) είναι ενσωματωμένη σε αρκετούς ΣΒΑ (Castillo-Díaz et al., 2023).

Οι στόχοι διαχείρισης κινδύνου και προστασίας της επωνυμίας θεωρούνται οι βασικοί λόγοι για την υιοθέτηση πρωτοβουλιών βιωσιμότητας. Συγκεκριμένες πρωτοβουλίες που μπορούν να εφαρμοστούν για την επίτευξη αυτών των στόχων περιλαμβάνουν τα ακόλουθα: αποτροπή της απειλής υποχρεωτικών κανονισμών, διαμόρφωση μελλοντικών κανονισμών, εξασφάλιση τεχνικής βοήθειας ή/και οικονομικών επιδοτήσεων που μειώνουν το κόστος του περιορισμού των εκπομπών και ανάπτυξη καλύτερων σχέσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων κυβερνήσεων, πελάτες και επενδυτές. Σύμφωνα με αυτά τα σενάρια, οι επιχειρήσεις διενεργούν σιωπηρά μια ανάλυση κόστους-οφέλους που σταθμίζει το κόστος εφαρμογής διαφόρων πρωτοβουλιών βιωσιμότητας με τις κυρώσεις των δυσμενών κανονισμών, την αποκατάσταση περιβαλλοντικών ζημιών και τις ανακλήσεις

ασφάλειας τροφίμων ή τα οφέλη από την τιμολόγηση υψηλής ποιότητας. Παράλληλα με αυτές τις στρατηγικές, οι εταιρείες αγροδιατροφής μπορούν επίσης να βλέπουν τις πρωτοβουλίες βιωσιμότητας ως ευκαιρία για τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος μέσω της καινοτομίας στην αλυσίδα αξίας ή δημιουργώντας «κοινή αξία» (Forsman-Hugg et al., 2019; Ross et al., 2015).

Μια βιώσιμη επιχείρηση αγροδιατροφής περιλαμβάνει ένα σύνολο δομών διακυβέρνησης για τη δημιουργία πολυδιάστατης αξίας, ενώ οι κοινωνικά υπεύθυνες συμπεριφορές περιλαμβάνουν τη θέσπιση ανταγωνιστικών στρατηγικών για την παραγωγή διακριτικών κοινωνικών ιδιοτήτων και τη δημιουργία κεφαλαίου φήμης. Αντίστοιχα, οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές πτυχές γίνονται τα κύρια πλεονεκτήματα μιας ανταγωνιστικής στρατηγικής, αποκαλύπτοντας τις ξεχωριστές ιδιότητες των προϊόντων. Ωστόσο, και ίσως πάνω από όλα, αυτά υποδηλώνουν τις συγκεκριμένες διαδικασίες και την ηθική ιδιαιτερότητα μιας επιχείρησης. Το τελευταίο είναι σημαντικό για ένα περιβαλλοντικά συνειδητό και υπεύθυνο τμήμα της αγοράς. Αυτές οι διακρίσεις αποτελούν επίσης σημάδια κοινωνικής ποιότητας στον αγροδιατροφικό τομέα και επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να δημιουργούν, να συλλαμβάνουν και να μοιράζονται αξία (Castillo-Diaz et al., 2023).

Οι επιχειρήσεις τροφίμων συναντούν πολλά κίνητρα για να συμμετάσχουν σε πρωτοβουλίες βιωσιμότητας, οι οποίες περιλαμβάνουν τόσο μια αυξανόμενη πίεση για ανταπόκριση σε διάφορες ομάδες ενδιαφερομένων όσο και την επιθυμία να εκμεταλλευτούν τη σχέση μεταξύ εταιρικής υπευθυνότητας και ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Στην πρώτη περίπτωση, η ταχεία υιοθέτηση της τεχνολογίας της πληροφορίας, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της παγκοσμιοποίησης αύξησαν το καθένα την ικανότητα των ομάδων ειδικών συμφερόντων να προωθούν τα συμφέροντά τους και να κρατούν τις εταιρείες υπεύθυνες στο δημόσιο τομέα. Ως εκ τούτου, αυτές οι ομάδες δραστηριοποιούνται ολοένα και περισσότερο στην άσκηση της εξουσίας τους για την παροχή «ελευθερίας λειτουργίας» σε εταιρείες αγροδιατροφής. Επιπλέον, η έγκριση (ή η απόρριψη) των δραστηριοτήτων μιας εταιρείας έχει καταστεί σημαντικός παράγοντας στον καθορισμό της φήμης και των αξιών της επωνυμίας τέτοιων εταιρειών. Για τις εταιρείες των οποίων η αξία συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την αξία της επωνυμίας τους, η διαχείριση των συμφερόντων των ομάδων συμμετόχων και η ανταπόκριση στις απαιτήσεις τους για φιλικές προς το

περιβάλλον διαδικασίες παραγωγής και κοινωνικά αποδεκτές πρακτικές διαχείρισης έχει καταστεί υψηλή προτεραιότητα (Ross et al., 2015).

Η διατήρηση μιας καλής εταιρικής φήμης και/ή της αξίας της επωνυμίας είναι ο πρώτιστος τρόπος με τον οποίο τα προγράμματα βιωσιμότητας μπορούν να βελτιώσουν την οικονομική απόδοση μιας εταιρείας. Οι εταιρείες αναγνωρίζουν επίσης ότι υπάρχουν επίσης κινητήριες δυνάμεις τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης για την εφαρμογή πρωτοβουλιών βιωσιμότητας. Από την πλευρά της προσφοράς, η εισαγωγή «πράσινων» πρακτικών θεωρείται ταυτόχρονα σημαντική πηγή άμεσης και μακροπρόθεσμης εξοικονόμησης κόστους και παράγοντας διαφοροποίησης στην αγορά. Οι εταιρείες τροφίμων ανταποκρίνονται επίσης στην αυξανόμενη ζήτηση των καταναλωτών για προϊόντα βιώσιμης παραγωγής. Αυτοί οι καταναλωτές είναι εκείνοι που είναι ενεργοί διαχειριστές του περιβάλλοντος και είναι πρόθυμοι να πληρώσουν ένα ασφάλιστρο για πράσινα και κοινωνικά υπεύθυνα προϊόντα (Ross et al., 2015).

Συνολικά, χάρη στην ΕΚΕ, η εμπιστοσύνη των καταναλωτών γίνεται ένας άυλος παράγοντας, που μπορεί να δώσει αξία στην εταιρεία. Τα υποκείμενα που δραστηριοποιούνται στον αγροδιατροφικό τομέα έχουν μια μεγάλη ευκαιρία: μέσω της εφαρμογής κατάλληλων στρατηγικών, μπορούν να δώσουν στην επιχείρησή τους προστιθέμενη αξία σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές τους και, ως εκ τούτου, να αποκτήσουν τελικά ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Σε αυτό το πλαίσιο, η δυνατότητα μιας εταιρείας αγροδιατροφής να αναπτύσσεται και να προσανατολίζεται όλο και περισσότερο προς την ΕΚΕ είναι μια πρόκληση γεμάτη πολυπλοκότητα, αλλά αντιπροσωπεύει επίσης αυτό το στοιχείο νίκης που μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη και την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της εταιρείας, την αλυσίδα εφοδιασμού της, και, τελικά, στη δική της τοπική περιοχή και κοινότητα. Η ΕΚΕ γίνεται μια στρατηγική για τη δημιουργία αξίας με βάση τις νέες ανάγκες ενός τμήματος της αγοράς που είναι όλο και πιο προσεκτικό στις άυλες πτυχές των προϊόντων διατροφής (SgROI et al., 2020).

2.2. Ποια τα πεδία κρισιμότητας της εφαρμογής πρακτικών εταιρικής υπευθυνότητας και βιώσιμης ανάπτυξης στον αγροδιατροφικό τομέα

Η εταιρική υπευθυνότητα γίνεται βασικό ζήτημα στην τροφική αλυσίδα, στην πραγματικότητα, μαζί με τη βιώσιμη κατανάλωση έχουν γίνει ένα ευρέως διαδεδομένο θέμα στις επιχειρήσεις και στη δημόσια συζήτηση. Ο κόσμος αντιμετωπίζει τη σκληρή πρόκληση της βιωσιμότητας που επηρεάζει πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου του συνόλου του αγροδιατροφικού κλάδου. Μάλιστα, ειδικά στον τομέα των τροφίμων, οι εταιρείες αντιμετωπίζουν γρήγορες αλλαγές σχετικά με τις αυξανόμενες ανησυχίες των καταναλωτών σε διάφορα θέματα όπως: ιχνηλασιμότητα της τροφικής αλυσίδας, προέλευση πρώτων υλών και ασφάλεια τροφίμων, περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων και των διαδικασιών παραγωγής επίσης ως κοινωνικά ζητήματα όπως ο σεβασμός των δικαιωμάτων των εργαζομένων (σύγχρονη δουλειά), η ηθική στην παραγωγική διαδικασία μέχρι την καλή διαβίωση των ζώων (Castillo-Díaz, 2023).

Οι επιχειρήσεις καλούνται να ανταποκριθούν σε αυτές τις ανησυχίες σε ένα ολοένα και πιο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον όπου οι πελάτες παγκοσμίως, οι κυβερνήσεις, οι ΜΚΟ, τα μέσα ενημέρωσης και οι ενδιαφερόμενοι γενικά, ζητούν από τις εταιρείες να δώσουν έναν ανοιχτό και καλά τεκμηριωμένο απολογισμό σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας τους και τον αντίκτυπό τους στην κοινωνία (Agudelo et al., 2019). Έτσι, η εταιρική υπευθυνότητα και η βιώσιμη ανάπτυξη αναγνωρίζονται όλο και περισσότερο ως σημαντικό επιχειρηματικό ζήτημα και ως κρίσιμος παράγοντας επιτυχίας μεσοπρόθεσμα/μακροπρόθεσμα που μπορεί να ενισχύσει το δυναμικό καινοτομίας και την ανταγωνιστικότητα για τις επιχειρήσεις στον αγροδιατροφικό κλάδο (Coppola et al., 2020).

Ειδικότερα, οι τομείς που σήμερα επηρεάζουν περισσότερο τον αγροδιατροφικό κλάδο είναι η κλιματική αλλαγή, η σπατάλη νερού, η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού (επισιτιστική κρίση) και οι κοινωνικές ανισότητες, η παραγωγικότητα και η ελαστικότητα προσφοράς, η αφύπνιση του καταναλωτή σχετικά με την υγιεινή και ποιοτική διατροφή και, τέλος, η καταπολέμηση της σπατάλης τροφίμων (Μαύρου και Αλεξάνδρου, 2021).

Πιο αναλυτικά, όσον αφορά την κλιματική αλλαγή, η υπερθέρμανση του πλανήτη είναι μια συνεχής διαδικασία που προκαλείται κυρίως από ανθρώπινες ενέργειες, μια από τις πιο σημαντικές είναι, κάθε ενέργεια που παράγει εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, και αυτή η εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα έχει τις ακόλουθες επιπτώσεις: η ατμόσφαιρα και οι ωκεανοί θερμαίνονται, η έκταση και ο όγκος των πάγων περιορίζεται, η στάθμη της θάλασσας ανεβαίνει και οι καιρικές συνθήκες αλλάζουν. Όλες αυτές οι συνέπειες που προκαλούνται από την υπερθέρμανση του πλανήτη επηρεάζουν άμεσα τη γεωργική παραγωγή, ιδιαίτερα την ύπαρξη βέλτιστων συνθηκών για τη γεωργική παραγωγή. Σταδιακά πιο αβέβια και λιγότερο προβλέψιμα μετεωρολογικά πρότυπα, μεγαλύτερες θερμικές διακυμάνσεις, ακραία φαινόμενα όπως καταρρακτώδεις βροχές και ξηρασίες είναι μερικές από αυτές τις συνέπειες που επηρεάζουν την αγροτική παραγωγή, καθιστώντας την πιο ασταθή δημιουργώντας συχνά πιέσεις για μετανάστευση και καθορίζοντας τις καλλιέργειες σε άλλα γεωγραφικά πλάτη που λόγω της κλιματικής αλλαγής είναι καταλληλότερα (McAuliffe et al., 2023).

Όσον αφορά έναν άλλο τομέα κρισιμότητας, την σπατάλη νερού, αυτό είναι ένας σημαντικός και συχνά υποτιμημένος πόρος. Αν και τα δύο τρίτα της επιφάνειας της γης είναι νερό, μόνο το 2,5% του συνολικού όγκου είναι γλυκό νερό. Μέσα σε αυτό, μόνο το 1,2% βρίσκεται στην επιφάνεια, το υπόλοιπο 1,3% είναι ως επί το πλείστο «δεσμευμένο» σε παγετώνες ή διαθέσιμο ως υπόγεια ύδατα. Το μεγαλύτερο μέρος των γλυκών επιφανειακών υδάτων βρίσκεται είτε με τη μορφή μόνιμου παγετού είτε ως επιφανειακό πάχος. Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας και άλλοι μετεωρολογικοί παράγοντες που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή μειώνουν τη διαθεσιμότητα γλυκού νερού λόγω της αλατοποίησης των υπόγειων υδάτων και της μείωσης των βροχοπτώσεων σε ορισμένες περιοχές. Ένας από τους κυριότερους κλάδους που επηρεάζονται από αυτό το φαινόμενο είναι αναμφίβολα η αγροδιατροφική βιομηχανία. Επί του παρόντος, μόνον η αρδευόμενη γεωργία αντιπροσωπεύει το 70% της κατανάλωσης νερού παγκοσμίως, γεγονός που αναγκάζει τις επιχειρήσεις του κλάδου να προσαρμοστούν θεσπίζοντας, μεταξύ άλλων μεθόδων, αποτελεσματικά μέτρα διαχείρισης του νερού (Lopez-Serrano et al., 2020).

Παράλληλα, ο πληθυσμός στον πλανήτη βιώνει μια σταδιακή αλλά συνεχή αύξηση. Υπολογίζεται ότι στα επόμενα 100 χρόνια ο παγκόσμιος πληθυσμός θα αυξηθεί κατά περισσότερο από 3 δισεκατομμύρια ανθρώπους. Από την άλλη πλευρά,

η οικονομική σύγκλιση των χωρών εκτιμάται ότι συμβάλλει στη δημιουργία περισσότερων από 1 δισεκατομμυρίων νέων μελών της μεσαίας τάξης από τώρα έως το 2030. Αυτό προκαλεί αύξηση της ζήτησης τροφίμων. Τόσο από ποσοτική όσο και από ποιοτική άποψη, θα χρειαστούν περισσότερα εξευγενισμένα προϊόντα και, σε ορισμένες περιπτώσεις, με μεγαλύτερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Μάλιστα, εκτιμάται ότι, με βάση τις τρέχουσες τάσεις παραγωγής και κατανάλωσης, η παγκόσμια παραγωγή τροφίμων θα πρέπει να αυξηθεί κατά 60% έως το 2050, προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του αυξανόμενου παγκόσμιου πληθυσμού (Μαύρου και Αλεξάνδρου, 2021).

Όσον αφορά την παραγωγικότητα και την ελαστικότητα της προσφοράς, το κλειδί για την επίλυση των μεγάλων περιβαλλοντικών και κοινωνικών προκλήσεων του αγροδιατροφικού τομέα βασίζεται στην παραγωγικότητα των φυσικών πόρων. Για να αποφευχθεί ο υπερπληθωρισμός των τιμών και οι ελλείψεις τροφίμων στα πιο αδύναμα μέρη, η αύξηση της ζήτησης πρέπει να συνοδεύεται από ισοδύναμη επέκταση της προσφοράς. Όλα αυτά απαιτούν μια τεχνολογική επανάσταση με την οποία η παγκόσμια αγροτική παραγωγή μεγιστοποιείται από τα σημερινά επίπεδα, λαμβάνοντας υπόψη, με τη σειρά της, ότι η έκταση της αναγέννησης των φυσικών πόρων είναι, σε ορισμένες περιπτώσεις, πάνω από το όριο της βιωσιμότητας (Castillo-Diaz et al., 2023).

Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια, η επίδραση της διατροφής στην υγεία είναι αναπόφευκτη, ωστόσο, αυτοί οι κίνδυνοι που συνδέονται με την κακή διατροφή. Μία από τις αιτίες σχετίζεται με νέους τρόπους ζωής, συνήθως στα αστικά περιβάλλοντα, όπου οι μετακινήσεις και οι ώρες εργασίας μειώνουν τον διαθέσιμο χρόνο για μαγείρεμα και φροντίδα της διατροφής. Επιπλέον, η εποχή του Διαδικτύου είναι η πηγή από την οποία μπορούν να ληφθούν περισσότερες πληροφορίες, οι καταναλωτές έχουν σχεδόν ανεξάντλητη ποσότητα πληροφοριών στα χέρια τους. Η άνοδος των κοινωνικών δικτύων υποστηρίζει τη μετάδοση εικόνων, ειδήσεων, μαρτυριών όπου δεν είναι πάντα αληθινή στιγμιαία. Αυτό δημιουργεί έναν νέο τύπο καταναλωτή, τον συνειδητό καταναλωτή. Αυτός ο καταναλωτής δεν δείχνει μόνο ενδιαφέρον για τα χαρακτηριστικά και τις ποιότητες των αγαθών που καταναλώνει, αλλά και για το πώς παράγονται, ποια είναι η γεωγραφική τους προέλευση και, συχνά, για τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά τους. Όλα αυτά αυξάνουν έμμεσα την πίεση στον αγροδιατροφικό τομέα που πρέπει να μετρήσει μεταξύ των προτιμήσεων των

καταναλωτών, καθώς και τον αντίκτυπο στην υγεία και το κοινωνικοοικονομικό και περιβαλλοντικό κόστος που συνεπάγεται (Araujo et al., 2023).

Τέλος, το φαινόμενο της σπατάλης τροφίμων είναι μια εκδήλωση αναποτελεσματικότητας στην τροφική αλυσίδα που έχει τεράστιο κοινωνικό κόστος, με σπατάλη πόρων που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη διατροφή των πιο μειονεκτούντων. Περιβαλλοντικά, λαμβάνοντας υπόψη ότι η παραγωγή τροφίμων είναι εντατική στην κατανάλωση φυσικών πόρων όπως το έδαφος, το νερό ή η ενέργεια, και οικονομικά, λόγω της προστιθέμενης αξίας που ενσωματώνεται στα απόβλητα. Εξαιτίας αυτού, θα μπορούσε να γίνει λόγος για το γεγονός ότι υπάρχει σήμερα καθήκον και ανάγκη για τις εταιρείες να αλλάξουν τις μεθόδους παραγωγής τους και να τις κάνουν όλο και πιο βιώσιμες και φιλικές προς το περιβάλλον, προκειμένου να αμβλύνουν τις προηγούμενες συνέπειες. Αυτές οι μέθοδοι βασίζονται στη δημιουργία μιας αλυσίδας παραγωγής προϊόντων που βασίζεται σε λογική και βιώσιμη χρήση πόρων, αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα στη διαχείριση, ποιότητα και εγγύηση στη μετατροπή των βασικών στοιχείων σε προϊόντα και στη μετέπειτα διανομή τους (Μαύρου και Αλεξάνδρου, 2021). Όλοι αυτοί οι κρίκοι που συνθέτουν την αλυσίδα παραγωγής και διανομής έχουν άμεσο αντίκτυπο στην ευημερία της κοινωνίας. Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει συνειδητή επιμέλεια της βιομηχανίας τροφίμων και έτσι να επιτευχθεί η εύρυθμη λειτουργία των εταιρειών, τόσο με δική τους πρωτοβουλία όσο και με την επιβολή κανονισμών από τις κυβερνήσεις. Με αυτόν τον τρόπο, τα τελευταία χρόνια έχουν εμφανιστεί διάφορα διεθνή πρότυπα πιστοποίησης συστημάτων ή προϊόντων, που στόχο έχουν να επιτύχουν μια ασφαλή και βιώσιμη αγροτική βιομηχανία και με αυτόν τον τρόπο να αυξήσουν την εμπιστοσύνη του καταναλωτή στην εφοδιαστική αλυσίδα (Falcone & Giacomella, 2020).

Όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη των εταιρειών στον αγροδιατροφικό τομέα, όπως αναγνωρίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη, είναι παγκόσμιος στόχος και πολλές επωνυμίες υιοθετούν μια δέσμευση για το περιβάλλον στο σχέδιο δράσης τους. Για την επίτευξη αυτής της βιώσιμης ανάπτυξης, μπορούν να ληφθούν διάφορα μέτρα, όπως, για παράδειγμα, η έξυπνη κατανάλωση νερού ή ακόμη και η μείωση της χρήσης του, η χρήση επαναχρησιμοποιήσιμων συσκευασιών για τη μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, καθώς και η μείωση του αποτυπώματος άνθρακα για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Σε σχέση με τον κοινωνικό τομέα, οι εταιρείες αναλαμβάνουν

πρωτοβουλίες για να προσπαθήσουν να προσφέρουν ένα καλύτερο μέλλον για τους αγρότες σε διάφορες χώρες. Κάποιες συνεργάζονται σε διάφορα κοινωνικά έργα προκειμένου να αναδείξουν την ακεραιότητα και την ηθική, ή συμμετέχουν σε εκδηλώσεις για τη χορηγία του πολιτισμού και της εκπαίδευσης (Araujo et al., 2023).

2.3. Πότε και πως εισήχθησαν στον αγροδιατροφικό κλάδο

Η έννοια ενός συστήματος αγροδιατροφής είναι πολύ πιο περίπλοκη από ό,τι πιστεύεται συνήθως. Παλαιότερα συνδέθηκε κυρίως με τον αγροτικό τομέα, αλλά τα τελευταία χρόνια η φυσιογνωμία του κλάδου έχει αλλάξει ριζικά. Οι τεχνολογικές και οργανωτικές αλλαγές έχουν επηρεάσει την παραγωγή, τη διανομή και την κατανάλωση γεωργικών και τροφίμων. Ως εκ τούτου, ο αγροδιατροφικός τομέας έχει υποστεί μια σημαντική διαδικασία εκβιομηχάνισης, μεταβαίνοντας από ένα κατεξοχήν γεωργικό σύστημα σε ένα βιομηχανικό (Sgroi et al., 2020).

Η εξελικτική διαδικασία αναδεικνύει ορισμένες πολύ σημαντικές πτυχές. Αρχικά, όταν η λειτουργία των τροφίμων γινόταν αποκλειστικά από τον αγροτικό τομέα, δεν προέκυψαν ιδιαίτερα προβλήματα ασφάλειας για τον καταναλωτή γιατί ο τελευταίος καταλάμβανε προϊόντα τοπικής παραγωγής. Στην πράξη, κατά την αρχική φάση, ο καταναλωτής ήταν συχνά και παραγωγός και επομένως είχε επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τις μεθόδους παραγωγής και μεταποίησης. Η ποιότητα των προϊόντων μπορεί να επηρεάσει άμεσα ή έμμεσα την υγεία και την ασφάλεια των καταναλωτών. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό για τις εταιρείες τροφίμων να παράγουν σαφείς ενδείξεις καλής ποιότητας. Μεταξύ των πιο κοινών είναι οι εγγυήσεις, τα εμπορικά σήματα, οι ετικέτες, η νομική ευθύνη, οι διαφορετικές μορφές πιστοποίησης κ.λπ. Στην πραγματικότητα, αυτά είναι τα μέσα που ανήκουν στη στρατηγική μιας εταιρείας για την κοινωνική ευθύνη. Πριν από χρόνια, η εστίαση στη μεγιστοποίηση των κερδών οδήγησε στη μαζική παραγωγή—δηλαδή την τυποποίηση των προϊόντων. Αν και αυτό το μοντέλο παραγωγής ήταν κατάλληλο για το παρελθόν, σήμερα, ένα τμήμα καταναλωτών με μεσαίο έως υψηλό εισόδημα είναι επίσης προσεκτικό στις άυλες ιδιότητες που μεταδίδουν τα τρόφιμα. Με λίγα λόγια, σε σύγκριση με το παρελθόν, ο σημερινός αγροδιατροφικός τομέας ενσωματώνει αρκετές νέες ανάγκες, χαρακτηριστικά και λειτουργίες που πρέπει να έχουν τα τρόφιμα. Εάν ο καταναλωτής

συνήθιζε να είναι σχεδόν αποκλειστικά προσεκτικός στα χαρακτηριστικά του προϊόντος (όπως διατροφή, οργανοληπτικά χαρακτηριστικά, χαρακτηριστικά σχήματος κ.λπ.), σήμερα δίνεται αυξανόμενη προσοχή στα χαρακτηριστικά της διαδικασίας (όπως γνησιότητα, απουσία πολυπλοκότητας, δεσμοί με την τοπική περιοχή, παραδοσιακές τεχνικές παραγωγής, σεβασμός στο περιβάλλον, βιολογικές διαδικασίες παραγωγής, καλή μεταχείριση των ζώων, εταιρική κοινωνική ευθύνη, δικαιοσύνη και σεβασμός των συνθηκών εργασίας κ.λπ.) (Quiñones-Ruiz et al., 2016).

Οι επιχειρήσεις στον αγροδιατροφικό κλάδο λειτουργούν σήμερα, λοιπόν, σε πολύπλοκο και πολυεθνικό πλαίσιο, το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε μακριές και ανεξέλεγκτες αλυσίδες εφοδιασμού. Χρειάζεται το σύστημα τροφίμων το συντομότερο δυνατό να υποστεί επανάσταση, να μεταμορφώσει τον τρόπο παραγωγής των τροφίμων, ποιος τα παράγει και πού επεξεργάζεται και διανέμεται, πώς μαγειρεύεται και πού τρώγεται, αυτό σημαίνει ότι είναι η στιγμή για όλες τις εταιρείες τροφίμων, αλυσίδες και δίκτυα να αλλάξουν προς πιο υπεύθυνη επιχειρηματική πρακτική και να συμβάλουν καλύτερα στη βιώσιμη ανάπτυξη. Τα διεθνή πρότυπα αποτελούν μέρος της λύσης για να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων και, ενώ τα πρότυπα ISO έχουν ήδη διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην τροφική αλυσίδα (Ασφάλεια Τροφίμων και πολλά άλλα), είναι καιρός να διαμορφωθούν συγκεκριμένα πρότυπα για την αειφορία στον αγροδιατροφικό κλάδο (Sgroi et al., 2020).

Ο ISO, τον Ιανουάριο του 2020, άρχισε να αναπτύσσει έναν οδηγό (ISO/NP 26030) για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική ευθύνη στον αγροδιατροφικό τομέα, με σκοπό την παροχή καθοδήγησης σχετικά με το πώς ένας οργανισμός στην αλυσίδα παραγωγής τροφίμων μπορεί να συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη. Θα βοηθήσει οργανισμούς όπως εταιρείες τροφίμων, αγροκτήματα, συνεταιρισμούς, μεταποιητές και λιανοπωλητές να αναπτύξουν έναν κατάλογο δραστηριοτήτων που θα τους οδηγήσει στο να είναι πιο κοινωνικά υπεύθυνοι (Iso, 2020).

Ορισμένοι από τους τομείς που καλύπτονται άμεσα στον Οδηγό είναι (ISO, 2020):

- Οργανωτική διακυβέρνηση – ενοποίηση με στρατηγικά σχέδια, αναθεωρήσεις, λογοδοσία και νομική συμμόρφωση.
- Ανθρώπινα δικαιώματα – δέουσα επιμέλεια, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα.

- Εργατικές πρακτικές – κοινωνικός διάλογος, ανθρώπινη ανάπτυξη και κατάρτιση.
- Περιβάλλον – πρόληψη της ρύπανσης, βιώσιμη χρήση πόρων, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.
- Δίκαιες πρακτικές λειτουργίας – καταπολέμηση της διαφθοράς, θεμιτός ανταγωνισμός, υπεύθυνη πολιτική ανάμειξη.
- Θέματα καταναλωτή – δίκαιο μάρκετινγκ, βιώσιμη κατανάλωση.
- Κοινωνική συμμετοχή και ανάπτυξη – τεχνολογική ανάπτυξη και πρόσβαση, κοινωνικές επενδύσεις.

Το είδος των προκλήσεων που σημειώνονται για την τροφική αλυσίδα για το θέμα των δίκαιων λειτουργικών πρακτικών είναι, για παράδειγμα, η υιοθέτηση υπεύθυνης αγοραστικής συμπεριφοράς που λαμβάνει υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά της γεωργικής παραγωγής (αστάθεια τιμών, κυκλική φύση της γεωργική παραγωγή, κ.λπ.) και διατήρηση της οικονομικής βιωσιμότητας των διαφόρων εταίρων στην τροφική αλυσίδα.

Η εφαρμογή του ISO 26030 ενθαρρύνει τη μετάβαση από την απλή νομική συμμόρφωση, προκειμένου να αναγνωριστεί ότι η συμμόρφωση με τη νομοθεσία είναι θεμελιώδες καθήκον κάθε οργανισμού. Ο αγροδιατροφικός τομέας διαδραματίζει τεράστιο ρόλο στη βιώσιμη ανάπτυξη του κόσμου. Έτσι, η χρήση του ISO/TS 26030 μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της κοινωνικής ευθύνης στη βιομηχανία τροφίμων και θα έχει θετικό αντίκτυπο γενικά. Η χρήση της καθοδήγησης, για παράδειγμα, θα βοηθήσει τις οργανώσεις τροφίμων να συμβάλουν σε πολλούς από τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, όχι μόνο στον στόχο Νο 2. μηδενική πείνα, αλλά και σε άλλους αξιοσημείωτους στόχους, όπως ο στόχος Νο. 8, για την αξιοπρεπή εργασία και 12 για την υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή. Αυτή η άμεση σύνδεση με τους ΣΒΑ του ΟΗΕ ενισχύεται από τη συμμετοχή του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO) στην ανάπτυξη του εγγράφου. Επιπλέον, αυτή η τεχνική προδιαγραφή ISO θα βοηθήσει στην εναρμόνιση των διαφόρων προσεγγίσεων της βιωσιμότητας στον τομέα σε διεθνές επίπεδο, δίνοντας στους χρήστες ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Το PD/ISO/TS 26030 είναι μια εφαρμογή στον τομέα των τροφίμων του ISO 26000, καθοδήγηση για την κοινωνική ευθύνη, το κορυφαίο πρότυπο του ISO για την κοινωνική ευθύνη. Αναπτύχθηκε από την τεχνική επιτροπή ISO ISO/TC 34, Προϊόντα τροφίμων, τη γραμματεία της οποίας έχει η

AFNOR, μέλος του ISO για τη Γαλλία. Οι οργανισμοί πρέπει να ενσωματώσουν την κοινωνική ευθύνη στις λειτουργίες και την αποστολή τους. Τα πρότυπα μπορούν να βοηθήσουν όχι μόνο να αναλάβουν δράση, αλλά να αποδείξουν τη δέσμευσή τους για βιώσιμη ανάπτυξη και υποστήριξη της κοινότητας (Naden, 2020).

Λόγω του γεγονότος ότι αυτό το πρότυπο παρέχει μόνο καθοδήγηση και όχι απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πιστοποίηση τρίτου μέρους σε αντίθεση με άλλα γνωστά πρότυπα ISO, αλλά, ούτως ή άλλως, διευκρινίζει πολύ καλά τι σημαίνει κοινωνική ευθύνη, βοηθά τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς να μεταφράζουν τις αρχές σε αποτελεσματικές ενέργειες και να μοιράζονται βέλτιστες πρακτικές που σχετίζονται με την κοινωνική ευθύνη, παγκοσμίως (ISO, 2020).

Οι τεχνικές προδιαγραφές είναι μόνο ένα από τα περισσότερα από 1.600 πρότυπα ISO και έγγραφα καθοδήγησης για τον τομέα παραγωγής τροφίμων που συμβάλλουν άμεσα στον τερματισμό της πείνας στον κόσμο δημιουργώντας εμπιστοσύνη στα προϊόντα διατροφής, βελτιώνοντας τις γεωργικές μεθόδους και προωθώντας βιώσιμες και ηθικές αγορές. Αυτές περιλαμβάνουν τη σειρά ISO 22000 για τη διαχείριση της ασφάλειας των τροφίμων που καλύπτει πρότυπα που σχετίζονται με την παραγωγή τροφίμων, τη γεωργία, τη συσκευασία, την εστίαση και τα ζωικά τρόφιμα και την παραγωγή ζωοτροφών (Zhao and Castka, 2020).

Η βοήθεια του αγροτικού τομέα στην εφαρμογή βιώσιμων πρακτικών και την απόκτηση ενός βιώσιμου μισθού είναι απαραίτητη. Η Διεθνής Συμφωνία Εργαστηρίου IWA 29, Professional farmer Organization – Guidelines, το υποστηρίζει συνεισφέροντας στον επαγγελματισμό των οργανώσεων μικροκαλλιεργητών στις αναδυόμενες αγορές, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να εισέλθουν στην παγκόσμια αγορά. Συμπληρώνεται από τη σειρά ISO34101 για το βιώσιμο και ανιχνεύσιμο κακάο, η οποία παρέχει ένα σύνολο οδηγιών για περιβαλλοντικά ορθές γεωργικές πρακτικές, καλύτερη ιχνηλασιμότητα των κόκκων κακάο και βελτιωμένες συνθήκες εργασίας για όλους όσους εμπλέκονται στην αλυσίδα εφοδιασμού κακάο (Naden, 2020).

Το ISO έχει επίσης μια σειρά από πρότυπα που στοχεύουν σε βιώσιμες και υπεύθυνες μεθόδους παραγωγής, όπως το ISO 26000 για την κοινωνική ευθύνη και το ISO 20400 για τις βιώσιμες προμήθειες. Αυτές ενθαρρύνουν τις ηθικές συνθήκες

εργασίας και προωθούν τις ηθικές πρακτικές αγορών σε ολόκληρη την αλυσίδα παραγωγής τροφίμων (Naden, 2020).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) εφαρμόζει με τη σειρά της πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος από τις επιπτώσεις που προκαλούνται από ανθρωπογενείς δραστηριότητες. Η ανησυχία της Ευρώπης για το φυσικό περιβάλλον εμφανίστηκε στα τέλη του 20ού αιώνα και η υπογραφή της Ατζέντας 2030 επιτάχυνε την πράσινη μετάβαση της Ευρώπης. Το 2015, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την πρώτη Στρατηγική Κυκλικής Οικονομίας. Αυτό το έγγραφο προτείνει τη μετατροπή του τρέχοντος γραμμικού οικονομικού συστήματος, που βασίζεται στην κατανάλωση φυσικών πόρων, σε ένα μοντέλο που βασίζεται στη μείωση της κατανάλωσης εισροών, στην επαναχρησιμοποίηση των υποπροϊόντων, στην ανακύκλωση των απορριμμάτων και στην αποκατάσταση των ζημιών που προκαλούνται (Castillo-Diaz et al., 2023).

Το 2018, η ΕΕ πρότεινε προοδευτικά, φιλόδοξα περιβαλλοντικά ορόσημα υποδιαιρούμενα σε δεκαετίες μέσω του Ευρωπαϊκού Πράσινου Συμφώνου, τη στρατηγική για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας της ηπείρου έως το 2050. Αυτό το έγγραφο περιγράφει την πορεία προς τη βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη που θα βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής των ανθρώπων, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση και τις αρνητικές συνέπειες που έχει σε αυτούς η βιομηχανική δραστηριότητα. Κεντρική στρατηγική της Πράσινης Συμφωνίας, και μεγάλου ενδιαφέροντος για αυτήν την έρευνα, είναι η Στρατηγική Farm to Fork, η οποία στοχεύει στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της ενσωμάτωσης της βιωσιμότητας στον αγροτικό τομέα. Οι στόχοι που αποσκοπεί να επιτύχει η στρατηγική που παρουσίασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορούν να συνοψιστούν ως εξής (Falcone & Giacomella, 2020):

- Διασφάλιση βιώσιμων προϊόντων διατροφής με χαμηλό κόστος.
- Αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.
- Προστασία του περιβάλλοντος.
- Διατήρηση της βιοποικιλότητας.
- Ενίσχυση της βιολογικής γεωργίας.

Οι στόχοι περιλαμβάνουν διάφορες στρατηγικές προς εφαρμογή μεταξύ των διαφόρων οικονομικών δραστηριοτήτων της για την επίτευξη του προαναφερθέντος στόχου: μείωση αγροχημικών και αντιμικροβιακών ουσιών στην παραγωγή τροφίμων έως το 2030, διατήρηση και βελτίωση της βιοποικιλότητας των οικοσυστημάτων, καθώς το 50% του παγκόσμιου ΑΕΠ εξαρτάται από αυτά. Λαμβάνει επίσης υπόψη τη «στενή σχέση μεταξύ της υγείας των ανθρώπων, της κοινωνίας και του πλανήτη», μια σχέση που δεν μπορεί να αγνοηθεί όταν αντιμετωπίζονται κρίσιμα ζητήματα στον αγροδιατροφικό τομέα (Castillo-Diaz et al., 2023).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μπροστά της μεγάλες προκλήσεις, μία από αυτές είναι η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Σε αυτή τη σύγκριση, η οποία βλέπει μια πορεία "Business-as-usual" σε αντίθεση με τα σχέδια που περιέχονται στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, περιλαμβάνεται μία από τις "παλαιότερες" πολιτικές της ΕΕ: η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) (Falcone & Giacomella, 2020). Η ΚΑΠ αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο πρόγραμμα επιδοτήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με προϋπολογισμό 344 δισεκατομμυρίων, περισσότερο από το ένα τρίτο του προϋπολογισμού της ΕΕ, και είναι απαραίτητο για τη βελτίωση των περιβαλλοντικών και κλιματικών επιδόσεων εντός και εκτός της Ένωσης. Η ΚΓΠ από το 1962 είχε πρωταρχικό στόχο τη στήριξη των αγροτικών επιχειρηματιών και τη βελτίωση της γεωργικής παραγωγικότητας. Εκτός από την παροχή σταθερού εφοδιασμού σε προσιτές τιμές τροφίμων για τους ευρωπαίους πολίτες, βρίσκεται επί του παρόντος στο επίκεντρο μιας σημαντικής μεταρρυθμιστικής διαδικασίας για την περίοδο 2021-2027. Αυτή η μεταρρύθμιση θα πρέπει να ενσωματώσει τους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας μαζί με τους νέους και πιο φιλόδοξους ευρωπαϊκούς στόχους που ορίστηκαν το 2020 για την κλιματική αλλαγή και τη «στρατηγική για τη βιοποικιλότητα», καθώς και για την εφαρμογή του «από το αγρόκτημα στο πιρούνι» στρατηγική (Castillo-Diaz, 2023).

Τέλος, το διεθνές σώμα προτύπων για τα ανθρώπινα δικαιώματα εμπλουτίστηκε πρόσφατα από τη Διακήρυξη της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των αγροτών και άλλων ανθρώπων που εργάζονται σε αγροτικές περιοχές. Μεταξύ των βασικών καινοτομιών της Διακήρυξης είναι, πρώτον, η μετάφραση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην αγροδιατροφική πραγματικότητα και η αναγνώριση των δικαιωμάτων των αγροτών για πρόσβαση και έλεγχο στους φυσικούς πόρους. Η δεύτερη καινοτομία είναι η άμεση συμμετοχή ενώσεων για την αγροτική γεωργία που

αγωνίζονται για δεκαετίες για τη διεθνή αναγνώριση ενός ουσιαστικά αντιθετικού παραδείγματος γεωργικής παραγωγής σε σύγκριση με αυτό που κυριαρχεί σήμερα: αυτό της βιομηχανικής γεωργίας και των παγκόσμιων αλυσίδων τροφίμων (OHCHR, 2022).

Κεφάλαιο 3 - Παρουσίαση περιπτώσεων εταιρειών στην Ελλάδα.

Η σημασία του αγροδιατροφικού τομέα τόσο στην παγκόσμια όσο και στην εγχώρια οικονομία είναι αναμφισβήτητη. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με δεδομένα από το 2019, η βιομηχανία των ποτών και των τροφίμων (καθώς και του καπνού) καταλαμβάνει την πρώτη θέση σε ό,τι αφορά τον αριθμό των επιχειρήσεων εντός του τομέα της μεταποίησης, αποτελώντας έτσι τον μεγαλύτερο εργοδότη με ποσοστό 39%. Ο κλάδος απασχολεί πάνω από 4000.000 άτομα ποσοστό που ξεπερνά το 10% του συνόλου του απασχολούμενου δυναμικού της χώρας. Παράλληλα, ο αγροδιατροφικός κλάδος, για το 2020, συνεισέφερε το 4,7% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας, (Μάυρος και Αλεξάνδρου, 2021).

Συνολικά, ο αγροδιατροφικός τομέας συνεισφέρει καθοριστικά στην επισιτιστική επάρκεια της χώρας, είναι ο βασικός προμηθευτής της βιομηχανίας μεταποίησης τροφίμων και συνδέεται στενά με τους τομείς των μεταφορών, του χονδρεμπορίου και του λιανικού εμπορίου (Μάυρος και Αλεξάνδρου, 2021).

Όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, η αγροδιατροφική δραστηριότητα θεωρείται πως έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο στο περιβάλλον σε σχέση με την κτηνοτροφία και την αλιεία, συμβάλλοντας σημαντικά στην αύξηση του φαινομένου του θερμοκηπίου και στην ρύπανση των υδάτινων πόρων. Η ανεξέλεγκτη χρήση χημικών και εντομοκτόνων έχει, μάλιστα, οδηγήσει σε νομικές ενέργειες κατά της πρακτικής αυτής, με αποτέλεσμα την απομάκρυνση τους από την Ε.Ε. ως επικίνδυνα για τη δημόσια υγεία (Γιανναράκης, 2012). Επιπλέον, η αγροδιατροφική δραστηριότητα αναδεικνύεται ως ο κυριότερος καταναλωτής νερού στη χώρα (Ζανλαρά, 2010). Παράλληλα, η παρουσία πολλών μικρών παραγωγών, χωρίς σταθερή διοικητική δομή, δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στον έλεγχο των περιβαλλοντικών πρακτικών και την επιβολή συμμόρφωσης (Γιανναράκης, 2012).

Η ελληνική στρατηγική για την ΕΚΕ έχει βασιστεί στην ευρωπαϊκή και διεθνή πρακτική, δίνοντας έμφαση στο οικονομικό περιβάλλον της Ελλάδας. Στόχος αυτής της προσπάθειας είναι να προωθήσει ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο βασισμένο σε μια συμμετοχική διαδικασία, που περιλαμβάνει τρεις βασικές διαστάσεις, πολιτικές και πρότυπα, κανόνες και εργαλεία και πεδία εφαρμογής (Demestichas et al., 2019).

Παρά το γεγονός ότι ο αγροδιατροφικός τομέας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από φυσικούς και ανθρώπινους πόρους, και επηρεάζεται από αυτούς, η εταιρική υπευθυνότητα και η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί μια νέα πρακτική για τις επιχειρήσεις του κλάδου, αλλά και δεν έχει υιοθετηθεί πλήρως και συνεπώς από όλες. Ωστόσο, στα πλαίσια του 7^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στη Γεωργία, τα Τρόφιμα και το Περιβάλλον που διεξήχθη το 2015 από την Ελληνική Εταιρεία Πληροφορικής και Επικοινωνιών στη Γεωργία, τα Τρόφιμα και το Περιβάλλον (ΕΠΕΓΕ), σε συνεργασία με πανεπιστημιακά και τεχνολογικά ιδρύματα της χώρας, πραγματοποιήθηκε μια μελέτη σχετικά με την ΕΚΕ σε 56 μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα και διαπιστώθηκαν τα εξής στοιχεία (Liapakis et al., 2015):

Α. Οι επιχειρήσεις είχαν αυξημένο ενδιαφέρον για την ΕΚΕ.

Β. Λίγο περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις είχαν υιοθετήσει στρατηγικές ΕΚΕ με τους κύριους άξονες να επικεντρώνονται, κατά προτεραιότητα, στις κοινωνικές, στις περιβαλλοντικές και στις πολιτιστικές πτυχές.

Γ. Η ΕΚΕ φάνηκε να έχει μεγαλύτερη επιρροή στις γαλακτοβιομηχανίες σε σύγκριση με τις βιομηχανίες κρέατος.

Παρακάτω εξετάζονται τρεις μεγάλες και γνωστές επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Βασικός στόχος είναι η καταγραφή των δραστηριοτήτων εταιρικής υπευθυνότητας και βιωσιμότητας των επιχειρήσεων αυτών, εξετάζοντας τις εταιρικές τους ιστοσελίδες. Οι επιχειρήσεις που εξετάζονται είναι η Nestle Hellas A.E., η Pepsico Hellas ABEE και η ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ Α.Ε. και δραστηριοποιούνται στους εξής κλάδους: τρόφιμα και ποτά, πουλερικά και κρέατα.

3.1. Ποια η κατάσταση που υπάρχει σχετικά με την εταιρική υπευθυνότητα και την βιώσιμη ανάπτυξη στον αγροδιατροφικό κλάδο στην Ελλάδα.

- **Nestle Hellas A.E.**

Σύντομη περιγραφή και ιστορικό

Η Nestle είναι ένας κορυφαίος διεθνής όμιλος στον κλάδο της αγροδιατροφής με παρουσία σε 186 χώρες παγκοσμίως και απασχολεί πάνω από 275.000 εργαζόμενους. Διαθέτει πάνω από 2.000 μάρκες προϊόντων και έχει ως κύρια αποστολή την προώθηση της σημασίας της υγιεινής διατροφής και την προσφορά υψηλής ποιότητας προϊόντων που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής, τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον. Στην Ελλάδα η οργανωτική της δομή περιλαμβάνει τις εταιρείες Nestle Ελλάς, CPW Ελλάς και Nespresso Ελλάς.¹

Η Nestle Ελλάς ιδρύθηκε το 1973 και σήμερα απασχολεί περίπου 800 άτομα. Λειτουργεί δυο εργοστάσια στη χώρα, το εργοστάσιο του καφέ στα Οινόφυτα και το εργοστάσιο του Φυσικού Μεταλλικού Νερού Κορπή στο Μοναστηράκι Βόνιτσας. Η Nestle προσφέρει στην ελληνική αγορά ποικίλα προϊόντα, συμπεριλαμβανομένων προϊόντων βρεφικής διατροφής, καφέ, σοκολάτας, προϊόντα μαγειρικής, δημητριακά, φυσικό μεταλλικό νερό, στιγμιαία σοκολατούχα ροφήματα, προϊόντα για επαγγελματική χρήση, φυτικά προϊόντα και προϊόντα διατροφής για κατοικίδια ζώα.

Στρατηγική

Στον τομέα της κοινωνικής υπευθυνότητας, η Nestlé υλοποιεί πρωτοβουλίες και προβαίνει σε δράσεις προς όφελος του ανθρώπου και της οικογένειας. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της προσφοράς προϊόντων και υπηρεσιών που προωθούν μια υγιή και πλήρη ζωή. Σε σχέση με τις κοινότητες, η εταιρεία στοχεύει στην υποστήριξη της ανάπτυξής τους, προωθώντας βιώσιμες και ανθεκτικές κοινότητες, καθώς και στην προώθηση της βελτίωσης των πόρων διαβίωσης για εκείνους που ζουν και εργάζονται από κοινού. Τέλος, όσον αφορά τον πλανήτη, η Nestlé προσδίδει διαστάσεις βιώσιμης κατανάλωσης, διαχειριζόμενη υπεύθυνα τους φυσικούς πόρους για να διασφαλίσει ένα υπεύθυνο πλαίσιο για τις επόμενες γενιές.

¹ <https://www.nestle.gr/aboutus>

Συγκεκριμένα, η στρατηγική του Ομίλου προσανατολίζεται στην:

- εφαρμογή της εξειδίκευσης στη διατροφή, την υγεία και την ευεξία με στόχο να βοηθηθούν οι άνθρωποι, οι οικογένειες αλλά και τα κατοικίδια ζώα, να ζήσουν υγιή και χαρούμενη ζωή
- κάλυψη των αναγκών των καταναλωτών με υγιεινά, απολαυστικά προϊόντα που ανταποκρίνονται στο σύγχρονο τρόπο ζωής.
- προσφορά προσιτής, ασφαλούς και υψηλής ποιότητας διατροφής για όλους.
- προσφορά ξεχωριστών, κορυφαίων καινοτομιών στην αγορά που τροφοδοτούνται από τη δημιουργική εξερεύνηση, τις ανάγκες των καταναλωτών, την πρωτοπορία στη διατροφική επιστήμη και την μαγειρική αριστεία.
- προώθηση των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, ενισχύοντας την υγεία του πλανήτη και προωθώντας την κοινωνική πρόοδο. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της υιοθέτησης βιώσιμων πρακτικών στις συσκευασίες προϊόντων και της ασφαλούς διάθεσής τους, προστατεύοντας το περιβάλλον. Επιπλέον, η προσφορά περισσότερων φυτικών επιλογών σε τρόφιμα και ροφήματα αποσκοπεί στο να καταστήσει τον Όμιλο προτιμώμενη επιλογή των καταναλωτών, προάγοντας παράλληλα τη διαφοροποίησης της διατροφής τους.

Η Nestlé υιοθετεί μια μακροπρόθεσμη προοπτική, ενεργεί με προσήλωση προς τους διατυπωμένους της στόχους, και ενσωματώνει τους παγκόσμιους πόρους της με την τοπική τεχνογνωσία προκειμένου να δημιουργήσει όφελος για την κοινωνία και τους μετόχους της. Η δράση του Ομίλου έχει ως βασικό αξίωμα την πεποίθηση ότι πρέπει να αντιπροσωπεύει μια δύναμη που επιδιώκει το κοινό καλό. Προς αυτήν την κατεύθυνση, έχει αναλάβει σημαντικές δεσμεύσεις που ενισχύουν την περιβαλλοντική της ευθύνη και συνεισφέρουν στη βιώσιμη ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, έχει θέσει ως στόχο να επιτύχει μηδενικό ισοζύγιο εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050, αναλαμβάνοντας σημαντική πρωτοπορία στον τομέα της κλιματικής δράσης. Επιπλέον, προσανατολίζεται να καταστήσει όλες τις συσκευασίες της ανακυκλώσιμες ή επαναχρησιμοποιούμενες έως το 2025, ενισχύοντας την προσπάθεια για τη μείωση των αποβλήτων. Ταυτόχρονα, στοχεύει σε σημαντική μείωση της χρήσης πρωτογενούς πλαστικού κατά 1/3 έως το 2025, προσφέροντας έναν ακόμα πυλώνα δράσης για την αειφορία και την προστασία του περιβάλλοντος.

Η Nestle προκειμένου να προωθήσει την ατζέντα της για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και να δημιουργήσει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες, διασφαλίζοντας ότι οι μάρκες της ανταποκρίνονται στον σκοπό της, σκοπεύει να:

- διευκολύνει τους ανθρώπους και τις οικογένειες να έχουν μια πιο υγιή και ευτυχισμένη ζωή, βελτιώνοντας συνεχώς το διατροφικό προφίλ των προϊόντων της,
- δημιουργήσει μια ανθεκτική εφοδιαστική αλυσίδα βελτιώνοντας τα μέσα διαβίωσης και αποτελώντας υπεύθυνο συνεργάτη στις κοινότητες που συνδέονται άμεσα με τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες,
- διαχειριστεί ορθά τους φυσικούς πόρους για τις επόμενες γενιές ενισχύοντας την περιβαλλοντική επίδοση της λειτουργίας της και πολλαπλασιάζοντας τις λύσεις που βασίζονται στη φύση ώστε να αναγεννήσουμε την βίωση της, και
- υποστηρίξει την ανάπτυξη λύσεων που βασίζονται στην κυκλική οικονομία.

Συνολικά, η στρατηγική της Nestle για Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτυπώνεται στην παρακάτω εικόνα:

Πηγή: https://greekcode.sustainable-greece.com/files/companies/eleni.stefanidougr.nestle.com_92_090724000-1634296328.jpg

Η βιώσιμη ανάπτυξη και η εταιρική υπευθυνότητα καθοδηγούν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η Nestlé. Η εταιρεία διεθνώς ακολουθεί το Διεθνές Πρότυπο GRI

για την καταγραφή και παρακολούθηση των ESG θεμάτων της αλλά και το UN Global Compact αναφέροντας κάθε χρόνο την πρόοδο της πάνω στις 10 Αρχές του. Μάλιστα, το 2021, η Nestlé βαθμολογήθηκε με AA από το MSCI ESG Research για τις επιδόσεις της σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά και θέματα διακυβέρνησης. Στο ελληνικό πλαίσιο, η Nestlé Ελλάς, εντάσσεται στη ηγετική ομάδα των «The Most Sustainable Companies in Greece 2023», λαμβάνοντας, για δεύτερη χρονιά (2022 και 2023), την σημαντική διάκριση Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ελλάδα, η οποία επιβεβαιώνει τη δέσμευση της εταιρείας στη βιωσιμότητα και στην ενσωμάτωσή της στην επιχειρηματική της λειτουργία και την ευρεία γκάμα των προϊόντων της.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Όμιλος Nestle αντιμετωπίζει τις μεταβαλλόμενες καταναλωτικές συνήθειες και την κλιματική κρίση με την πραγματοποίηση επίσημων αναλύσεων ουσιαστικότητας κάθε δύο ετών. Έτσι, επιδιώκει να διασφαλίσει ότι δίνει προτεραιότητα σε ζητήματα που επηρεάζουν σημαντικά την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον, εστιάζοντας σε αυτά που έχουν υψηλή επίδραση και σημασία για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η διεξοδική αυτή ανάλυση βοηθά τον Όμιλο όχι μόνο να εντοπίζει τα σημαντικά ζητήματα, αλλά και να υποστηρίξει τις αποφάσεις που λαμβάνει σχετικά με την κατεύθυνση της κατανάλωσης των πόρων του.

Το 2020, η συγκεκριμένη διαδικασία ενισχύθηκε περαιτέρω με την ενσωμάτωση του Nestlé Enterprise Risk Management στην αξιολόγηση. Αυτό διασφάλισε την ένταξη ευρύτερων θεμάτων βιώσιμης ανάπτυξης στους κινδύνους και τις ευκαιρίες που εξετάζει ο Όμιλος. Η αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε από ανεξάρτητο τρίτο μέρος, ενισχύοντας την αξιοπιστία και τη διαφάνεια της διαδικασίας.

Μέσω αυτής της ανάλυσης ουσιαστικότητας, η Nestlé ενισχύει τις δεσμεύσεις της και προσδιορίζει περιοχές που χρειάζονται βελτίωση. Επιπλέον, καθορίζει τις περιοχές όπου μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο σε όλη την αλυσίδα αξίας της, από τους παραγωγούς των πρώτων υλών έως τη μεταφορά και την τελική διάθεση αυτών των πρώτων υλών στους καταναλωτές. Με αυτόν τον τρόπο, επιδιώκεται η ολοκληρωμένη βελτίωση της βιωσιμότητας σε όλη την αλυσίδα παραγωγής και διανομής της εταιρείας.

Η ανάλυση ουσιαστικότητας του 2020 κατέληξε στον εντοπισμό 27 ζητημάτων που χωρίζονται σε 4 βασικές κατηγορίες εντός της αλυσίδας αξίας της Nestlé. Αυτή η αλυσίδα περιλαμβάνει την καλλιέργεια των πρώτων υλών, τους προμηθευτές, τα

εργοστάσια της εταιρείας, τα κανάλια διάθεσης των προϊόντων της, καθώς και τους καταναλωτές:

A) Άνθρωποι & Κατοικίδια

- Προσβάσιμη διατροφή
- Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα
- Αλλαγές καταναλωτικής συμπεριφοράς
- Διατροφική αξία του προϊόντικού χαρτοφυλακίου
- Ποιότητα και ασφάλεια των προϊόντων
- Υπεύθυνη επικοινωνία

B) Κοινότητες

- Ευημερία των ζώων
- Υπεύθυνος εφοδιασμός
- Ανθρώπινα δικαιώματα
- Κανονισμός τροφίμων & φορολογία
- Επιχειρηματική ηθική
- Σχέσεις με τις κοινότητες

Γ) Πλανήτης

- Βιοποικιλότητα
- Διαχείριση νερού
- Μηδενικά απόβλητα
- Κλίμα και απαλλαγή από τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα
- Συσκευασίες και πλαστικό

Δ) Μεγιστοποίηση μακροπρόθεσμης αξίας

- Διαχείριση συντάξεων
- Σχέσεις με το λιανεμπόριο
- Οικονομικό και γεωπολιτικό πλαίσιο

Στη διαμόρφωση της στρατηγικής της, η Nestlé λαμβάνει υπόψη της τις εξελίξεις καθώς και τους κινδύνους του εξωτερικού περιβάλλοντος.

Στον τομέα της διατροφής, η καίρια προτεραιότητα αποτελεί η ποιότητα και ασφάλεια των προϊόντων, ενώ η διασφάλιση της πρόσβασης σε αυτά για τις οικονομικά και κοινωνικά ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού γίνεται αναγκαία. Παράλληλα, στις ανεπτυγμένες χώρες, οι καταναλωτικές συνήθειες υφίστανται γρήγορες μεταβολές, απαιτώντας την ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων.

Στον τομέα του περιβάλλοντος, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής καθίστανται εμφανείς παγκοσμίως, επηρεάζοντας εκτενώς τον κλάδο των τροφίμων και ποτών. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί την υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών σε όλη την αλυσίδα αξίας. Τονίζονται θέματα όπως οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, η πλαστική ρύπανση, οι υδάτινοι πόροι, οι εκτεταμένες καλλιέργειες επιβαρύνουν το έδαφος, η αποψίλωση των δασών, η σπατάλη τροφίμων, και η κατανάλωση ενέργειας. Η αντιμετώπισή τους απαιτεί νέες προσεγγίσεις, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης αναγεννητικών συστημάτων τροφίμων και της εφαρμογής ανθεκτικών γεωργικών πρακτικών που συμβάλλουν στη διατήρηση των οικοσυστημάτων και ενισχύουν την ικανότητα προσαρμογής στις αλλαγές του κλίματος.

Πιο αναλυτικά, η Nestlé Ελλάς υιοθετεί μια υπεύθυνη και σεβαστή προς το περιβάλλον προσέγγιση στις επιχειρηματικές της δραστηριότητες. Επιδιώκει τον φροντιστικό χειρισμό του περιβαλλοντικού της αποτυπώματος και τη βέλτιστη χρήση των φυσικών πόρων για την παραγωγή του καφέ στο εργοστάσιο των Οινοφύτων και του Φυσικού Μεταλλικού Νερού ΚΟΡΙΠΗ στη Βόνιτσα. Αυτή η δράση ενσωματώνει πρακτικές για τη διατήρηση του περιβάλλοντος και τη μείωση του αντίκτυπου των δραστηριοτήτων της εταιρείας στο οικοσύστημα.

Η εταιρεία παρακολουθεί προσεκτικά την κατανάλωση νερού και ενέργειας, τη χρήση υλικών συσκευασίας και τη διαχείριση των αποβλήτων. Έχει καθορίσει σαφείς στόχους που απορρέουν από τις υψηλές δεσμεύσεις που έχει αναλάβει, προκειμένου να ενισχύσει τις πρακτικές βιώσιμης ανάπτυξης και να μειώσει το περιβαλλοντικό της αποτύπωμα. Η παρακολούθηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των δραστηριοτήτων της εταιρείας γίνεται με τη χρήση αυτοματοποιημένων εργαλείων,

εκμεταλλεζόμενα τα δεδομένα που καταχωρούνται συνεχώς στο σύστημα SAP από όλες τις δραστηριότητες της εταιρείας. Η εταιρεία έχει αναπτύξει ειδικές online αναφορές που παρέχουν λεπτομερείς πληροφορίες για κάθε εταιρικό στόχο, είτε αυτός εφαρμόζεται καθημερινά είτε μηνιαίως.

Η Nestlé, επίσης, δίνει μεγάλη σημασία στην παρακολούθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από τα προϊόντα της και διαθέτει εδραιωμένες διαδικασίες για την παρακολούθηση των υλικών συσκευασίας. Την τελευταία δεκαετία, η παρακολούθηση αυτή γίνεται με αυτοματοποιημένα εργαλεία όπως το ECODEX, ειδικά για τις επιπτώσεις των υλικών συσκευασίας. Επίσης, υπάρχουν πρόσθετα εργαλεία που επιτρέπουν αξιολόγηση ειδικών περιπτώσεων όπως η σύγκριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων εναλλακτικών συστατικών στις συνταγές των προϊόντων μας ή η αξιολόγηση των διαφόρων δράσεων σε όλη τη διάρκεια ζωής ενός προϊόντος σε σχέση με τις παγκόσμιες δεσμεύσεις της Nestlé για την επίτευξη μηδενικού ισοδύναμου αποτυπώματος εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέχρι το 2050.

Η υπεύθυνη διαχείριση του νερού αποτελεί έναν άλλον έναν από τους βασικούς πυλώνες βιώσιμης ανάπτυξης για τη Nestlé Hellas. Το εργοστάσιο στη Βόνιτσα, όπου παράγεται και εμφιαλώνεται το φυσικό μεταλλικό νερό Κορπή, έχει υιοθετήσει προηγμένες και φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές, καθιστώντας το ένα από τα πιο σύγχρονα εργοστάσια στην Ευρώπη. Το 2019, απέκτησε την πιστοποίηση Alliance for Water Stewardship (AWS), καθιστώντας το το πρώτο εργοστάσιο νερού στην Ελλάδα και ανάμεσα στα πρώτα της Nestlé παγκοσμίως που έλαβαν αυτήν την πιστοποίηση. Οι βασικές προϋποθέσεις προκειμένου να λάβει κάποιος τη διεθνή πιστοποίηση, που αποτελούν ταυτόχρονα και βασική προτεραιότητα για την Nestlé είναι:

- Καλή διαχείριση του νερού.
- Βιώσιμη διατήρηση του ισοζυγίου του νερού.
- Καλή ποιότητα του νερού.
- Καλή κατάσταση των Σημαντικών Υδάτινων Περιοχών.

Ο Όμιλος έχει δεσμευθεί για την πιστοποίηση όλων των εργοστασίων νερού με το συγκεκριμένο πρότυπο μέχρι το 2025, αποδεικνύοντας έμπρακτα τη θετική συμβολή της εταιρείας στη σωστή διαχείριση των υδάτινων πόρων για την κοινή ωφέλεια. Σε επίπεδο εργοστασίων, η συστηματική παρακολούθηση της κατανάλωσης νερού και η

εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών έχουν οδηγήσει από το 2010 έως το 2021 στη συνολική μείωση νερού κατά 51.000 m³.

Παράλληλα, η λειτουργία του συνόλου των εγκαταστάσεων της Nestlé Ελλάς με ηλεκτρική ενέργεια που προέρχεται από 100% ανανεώσιμες πηγές αντικατοπτρίζει τη δέσμευση του Όμιλου για τη μείωση της επιρροής του στις κλιματικές αλλαγές. Η επίτευξη αυτού του στόχου αντανακλά τη δέσμευση της Nestlé προς μια πιο βιώσιμη και φιλική προς το περιβάλλον λειτουργία. Επιπλέον, η χρήση φυσικού αερίου και LPG για την κάλυψη των άλλων ενεργειακών αναγκών των εργοστασίων αποτελεί μια ισορροπημένη προσέγγιση προς τη διασφάλιση ενεργειακής αποδοτικότητας και μείωσης της οικολογικής επίπτωσης.

Η προσπάθεια της Nestlé Ελλάς για τη μείωση της επίδρασής της στο περιβάλλον εκδηλώνεται και μέσω της δράσης στον τομέα της συσκευασίας. Η μείωση 2.500 τόνων στα υλικά συσκευασίας, που επετεύχθη την τελευταία δεκαετία, αποτελεί σημαντικό επίτευγμα προς την κατεύθυνση της βιώσιμης συσκευασίας. Επιπλέον, ο στόχος για πλήρως ανακυκλώσιμες ή επαναχρησιμοποιούμενες συσκευασίες έως το 2025 αντικατοπτρίζει τη δέσμευση της εταιρείας προς την προώθηση περιβαλλοντικά φιλικών πρακτικών στον τομέα της συσκευασίας, συμβάλλοντας στη μείωση των αποβλήτων και στην προώθηση του κυκλικού οικονομικού μοντέλου.

Η Nestlé Ελλάς έχει υιοθετήσει σημαντικές πρακτικές διαχείρισης αποβλήτων που έχουν σημαντικά επιπτώσεις στον περιβαλλοντικό τομέα. Η μείωση των απορριμμάτων που καταλήγουν σε χώρους υγειονομικής ταφής κατά 250 τόνους ετησίως από τον Ιανουάριο του 2019 αποτελεί σημαντικό επίτευγμα προς την κατεύθυνση της μείωσης της περιβαλλοντικής επίδρασης. Επιπλέον, η κομποστοποίηση του 100% του food waste και των οργανικών απορριμμάτων τα τελευταία οκτώ χρόνια αποτελεί σημαντική πρακτική για τη μείωση των αποβλήτων και την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των πόρων. Επιπλέον, η εξάλειψη των πλαστικών μιας χρήσης από όλες τις εγκαταστάσεις της εταιρείας από το 2019 αποτελεί ένα βήμα προς τη μείωση του πλαστικού αποτυπώματος.

Τέλος, στον τομέα της κοινωνίας επίσης υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις που συνδέονται με το εργασιακό περιβάλλον όπως η υψηλή ανεργία των νέων και η ενίσχυση των δεξιοτήτων τους, η διαφορετικότητα και η ενσωμάτωση, η κατάργηση των διακρίσεων και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

- **Pepsico Hellas ABEE**

Σύντομη περιγραφή και ιστορικό

Η PepsiCo σήμερα, είναι από τις κορυφαίες μάρκες αναψυκτικών του κόσμου, Πρόκειται για έναν διεθνή όμιλο εταιριών και στην Ελλάδα κυκλοφορεί ευρεία γκάμα τροφίμων και ποτών μεταξύ των οποίων τα προϊόντα Lays, Pepsi, Lipton Ice Tea, Ruffles, Doritos, Cheetos, Quaker, Ήβη, Tasty, Seven up. Η PepsiCo HELLAS ABEE απασχολεί 755 εργαζομένους και εδρεύει στον Άγιο Στέφανο Αττικής, όπου και βρίσκεται η μονάδα παραγωγής και διανομής.²

Στρατηγική

Η PepsiCo Hellas εκδηλώνει την εταιρική της κοινωνική ευθύνη με πολυεπίπεδες δράσεις που επικεντρώνονται σε σημαντικούς τομείς. Οι βασικές προτεραιότητες της εταιρείας περιλαμβάνουν τη βελτίωση της υγείας και ευημερίας μέσω των προϊόντων της, την προστασία του πλανήτη και την ενδυνάμωση των ικανοτήτων των ανθρώπων σε ολόκληρο τον κόσμο. Σκοπός για την PepsiCo είναι να συμβάλει σε ένα βιώσιμο παγκόσμιο σύστημα τροφίμων και αναψυκτικών, στηρίζοντας τις τοπικές κοινωνίες να προοδεύουν και να ευημερούν.

Το PepsiCo Positive (pep+) είναι ο στρατηγικός μετασχηματισμός της PepsiCo Hellas από άκρο σε άκρο που θέτει τη βιωσιμότητα στο επίκεντρο του τρόπου με τον οποίο δημιουργεί αξία και ανάπτυξη λειτουργώντας εντός πλανητικών ορίων και εμπνέοντας θετικές αλλαγές για τον πλανήτη και τους ανθρώπους. Συγκεκριμένα, το 2022, το pep+ οποίο αποτελεί τη βασική στρατηγική αιφόρου ανάπτυξης της PepsiCo Hellas για τις επόμενες δεκαετίες, η οποία εκτείνεται από την παραγωγική και καθημερινή δραστηριότητα της εταιρείας και τους συνεργάτες μέχρι και τις τοπικές κοινωνίες, στοχεύοντας σε έναν βιώσιμο πλανήτη με θετικό αντίκτυπο για τις κοινωνίες, τους ανθρώπους αλλά και το περιβάλλον. Το Pep+ είναι ένα πολυδιάστατο πλέγμα δράσεων εταιρικής υπευθυνότητας και βιώσιμης ανάπτυξης, οι οποίες

² <https://www.forin.gr/articles/article/42372/omilos-pepsico-sugxwneush-twn-etairiwn-pepsico-hbh-kai-tasty-foods>

εκτείνονται από την παραγωγική και καθημερινή δραστηριότητα της PepsiCo Hellas και τους συνεργάτες μέχρι και τις τοπικές κοινωνίες.³

Πιο αναλυτικά, όσον αφορά τον τομέα «Περιβάλλον – Ανακυκλώσιμες συσκευασίες», η PepsiCo Hellas αποτελεί την πρώτη και μοναδική εταιρεία στην Ελλάδα που χρησιμοποίησε και χρησιμοποιεί 100% ανακυκλωμένο πλαστικό (rPet) στις συσκευασίες των εμβληματικών προϊόντων της (Pepsi, Lipton, Ήβη) από τον Ιανουάριο του 2022, συμβάλλοντας έμπρακτα στην κυκλική οικονομία. Η ενέργεια αυτή διακρίθηκε με το No1 βραβείο στα Green Awards 2022 του Economist για χρήση ανακυκλωμένων υλικών στις συσκευασίες των προϊόντων της.

Παράλληλα, με βασικό στρατηγικό άξονα τη βιώσιμη ανάπτυξη η PepsiCo Hellas παρουσίασε τη δική της Green Team Hellas και με τη συμμετοχή περισσότερων από 100 εργαζομένων, υλοποίησε την εταιρική εθελοντική δράση του παράκτιου καθαρισμού της παραλίας του Σταδίου Ειρήνης και Φιλίας τον Απρίλιο του 2022. Συνολικά συγκεντρώθηκαν 4.800 πλαστικά καπάκια, 2.600 πλαστικά καλαμάκια, 149 πλαστικά μπουκάλια, 146 ποτήρια και καπάκια μίας χρήσης καθώς επίσης και σημαντικός αριθμός άλλων πλαστικών και γυάλινων αντικειμένων, υφασμάτων και αλουμινένιων συσκευασιών. Το 2023 εργαζόμενοι της PepsiCo Hellas μαζί με μέλη των οικογενειών τους συγκεντρώθηκαν στην πληγείσα από τις φωτιές περιοχή των Θρακομακεδόνων, φυτεύοντας 150 δέντρα, συμβάλλοντας στην αναγεννητική γεωργία.⁴

Ταυτόχρονα, από τα πλαστικά καπάκια που συγκεντρώθηκαν από τον παράκτιο καθαρισμό της παραλίας του Σταδίου Ειρήνης και Φιλίας κατασκευάστηκαν κάδοι ανακύκλωσης οι οποίοι τοποθετήθηκαν σε όλες τις παραλίες τις Αντιπάρου. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία υλοποιήθηκε σε συνεργασία με την ΜΚΟ Aegean Rebreath, με στόχο την ευαισθητοποίηση για την προστασία των νησιών και του θαλάσσιου περιβάλλοντος από τη ρύπανση. Συνολικά από τον Αύγουστο μέχρι και τον Οκτώβριο του 2022 συγκεντρώθηκαν 1.600 μπουκάλια & κουτιά αλουμινίου, 3.300 μπουκάλια & κουτιά από γυαλί και 9.100 από πλαστικό.

³ <https://www.esgstories.gr/business-esg/pep-pepsico-positive-tis-pepsico-hellas-simplironei-enan-hrono-symballontas-simantika>

⁴ <https://industry-news.gr/i-green-team-hellas-tis-pepsico-anelave-ethelontiki-drasi-dentroyteysis/>

Ένας ακόμη άξονας αειφόρου ανάπτυξης για την PepsiCo Hellas είναι και η υιοθέτηση καινοτόμων συστημάτων άρδευσης στις καλλιέργειες, με στόχο την εξοικονόμηση νερού και την βέλτιστη αξιοποίηση των υδάτινων πόρων, με την εφαρμογή ενός νέου σύγχρονου μοντέλου ποτίσματος στις εκτάσεις που καλλιεργούν οι Έλληνες παραγωγοί πατάτας, με τους οποίους συνεργάζεται η PepsiCo Hellas. Τα αποτελέσματα στις καλλιέργειες που εφαρμόστηκε σε πρώτη φάση το νέο σύστημα άρδευσης ήταν εντυπωσιακά, καθώς για το 2022 εξοικονομήθηκαν 50% νερό και 40% ενέργεια. Γεγονός που σήμανε την περαιτέρω ανάπτυξη της δράσης.

Επιπρόσθετα, για το 2022 η παραγωγή των αγαπημένων σνακς της PepsiCo Hellas έγινε με τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, εξοικονομώντας 1.358.290 kWh από τα φωτοβολταϊκά που είναι εγκατεστημένα στο εργοστάσιο παραγωγής. Ακόμη, με τη χρήση ηλεκτρικών οχημάτων, στο σύνολο του στόλου πλέον, για την διανομή των προϊόντων της η PepsiCo Hellas – μείωσε κατά 37,5% την εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα (CO₂).

Παράλληλα, η PepsiCo Hellas διαχρονικά και με συνέπεια, βρίσκεται δίπλα σε ευαίσθητες κοινωνικά ομάδες, στηρίζοντας το έργο του Make-A-Wish Ελλάδος, αλλά και των ΜΚΟ Αποστολή, Praksis, Μαζί για το παιδί, με δωρεάν γεύματα και προϊόντα της, που έφτασαν τις 13.000 συσκευασίες (snacks & ροφημάτων) για το 2022. Ταυτόχρονα η Green Team Hellas της εταιρείας, συγκέντρωσε ρούχα, παπούτσια & παιχνίδια από τους εργαζομένους της PepsiCo Hellas, τα οποία και δώρισε υποστηρίζοντας δομές που τα έχουν πραγματικά ανάγκη.

Το όραμα της PepsiCo Hellas είναι, μέσω διάφορων προγραμμάτων και με εστίαση στην περιβαλλοντική διαχείριση, να πραγματοποιήσει δραστηριότητες προς όφελος της κοινωνίας και έχει δέσμευση να δημιουργεί αξία για τους μετόχους, καθιστώντας την PepsiCo μια πραγματικά βιώσιμη εταιρεία. Στην PepsiCo, δέσμευση είναι η εστίαση στην επιχειρηματική και οικονομική επιτυχία, αφήνοντας ταυτόχρονα ένα θετικό αποτύπωμα στην κοινωνία, επιτυγχάνοντας αυτό που αποκαλεί η ίδια η εταιρεία «Απόδοση με Σκοπό», ένα πρωτοποριακό όραμα που παρουσιάστηκε το 2006 και πηγάζει από τη βαθιά πίστη ότι η επιτυχία της επιχείρησης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη βιωσιμότητα.

Αυτό το φιλόδοξο παγκόσμιο πρόγραμμα βιωσιμότητας που έχει καταρτιστεί για να ενισχύσει την συνεχιζόμενη ανάπτυξη της επιχείρησης με τρόπο που να

ανταποκρίνεται στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των καταναλωτών και της κοινωνίας. Οι προσπάθειες της εταιρείας, που εστιάζουν στη δημιουργία μιας πιο υγιούς σχέσης ανάμεσα στους ανθρώπους και τα τρόφιμα, περιλαμβάνουν συγκεκριμένους στόχους μέχρι το 2025 προκειμένου να συνεχίσει η εταιρεία να μεταμορφώνει το χαρτοφυλάκιο των τροφίμων και των αναψυκτικών της, να συμβάλλει σε ένα βιωσιμότερο παγκόσμιο σύστημα τροφίμων και να βοηθήσει τις τοπικές κοινότητες να αποκτήσουν περισσότερη ευημερία.

Η ατζέντα της PepsiCo για την Απόδοση με Σκοπό την επόμενη δεκαετία εστιάζει σε τρεις βασικές προτεραιότητες:

A) Βελτίωση της υγείας και ευημερίας μέσω των προϊόντων που εμπορεύεται.

B) Προστασία του πλανήτη.

Γ) Ενδυνάμωση των ανθρώπων σε ολόκληρο τον κόσμο.

Σε ολόκληρη την επιχείρηση και στις συνεργασίες της με τρίτους, η PepsiCo εφαρμόζει μια ολιστική προσέγγιση για την επίτευξη προόδου και στους τρεις αυτούς τομείς. Τα σχέδια της εταιρείας έχουν ενημερωθεί με βάση την τρέχουσα επιστημονική έρευνα, τις προσδοκίες των καταναλωτών και τον διάλογο με τους βασικούς εταίρους, καθώς και με βάση την Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων, οι ενέργειες της εταιρείας θα είναι συνεπείς ως προς την υπεύθυνη διάθεση των κεφαλαίων της, τη δέσμευση προς τους οικονομικούς της στόχους και τη δημιουργία αξίας για τους μετόχους της. Η εταιρεία πιστεύει ότι η επίτευξη αυτών των στόχων θα ενισχύσει τα μακροπρόθεσμα οικονομικά αποτελέσματα και τις αποδόσεις της.

Προϊόντα

Η PepsiCo φιλοδοξεί να παρέχει δυνατότητες για καλύτερη διατροφή σε μεγάλη κλίμακα συνεχίζοντας να αναπτύσσει ένα ευρύτερο χαρτοφυλάκιο επιλογών σε τρόφιμα και αναψυκτικά και αυξάνοντας την πρόσβαση σε γευστικές θρεπτικές επιλογές.

Με βάση τις πιο πρόσφατες κατευθυντήριες γραμμές για τη διατροφή που εξέδωσε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας και άλλες αρχές, η εταιρεία θα συνεχίσει να βελτιστοποιεί τις επιλογές τροφίμων και αναψυκτικών που προσφέρει, ώστε να

ανταποκρίνεται στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των καταναλωτών, μειώνοντας τα πρόσθετα σάκχαρα, τα κορεσμένα λιπαρά και τα επίπεδα νατρίου στο χαρτοφυλάκιο των προϊόντων της.

Η εταιρεία έχει καθορίσει τους εξής στόχους για το 2025:

- Τουλάχιστον τα 2/3 του παγκόσμιου όγκου του χαρτοφυλακίου αναψυκτικών της θα περιέχει 100 θερμίδες ή λιγότερες από πρόσθετα σάκχαρα ανά μερίδα σερβιρίσματος των 12 oz. (350mL).
- Τουλάχιστον τα 3/4 του παγκόσμιου όγκου του χαρτοφυλακίου τροφίμων της δεν θα περιλαμβάνει περισσότερο από 1,1 γραμμάρια κορεσμένων λιπαρών ανά 100 θερμίδες.
- Τουλάχιστον τα 3/4 του παγκόσμιου όγκου του χαρτοφυλακίου τροφίμων της δεν θα περιλαμβάνει περισσότερο από 1,3 χιλιοστά του γραμμαρίου νάτριο ανά θερμίδα.

Το ποσοστό αύξησης των πωλήσεων από προϊόντα τα οποία η εταιρεία αναφέρει ως προϊόντα καθημερινής διατροφής (Everyday Nutrition), θα ξεπεράσει το ποσοστό αύξησης των πωλήσεων του υπόλοιπου χαρτοφυλακίου της PepsiCo. Η σειρά Everyday Nutrition περιλαμβάνει τα προϊόντα που προσφέρουν δημητριακά, φρούτα και λαχανικά, γαλακτοκομικά, πρωτεΐνη και ενυδάτωση.

Η εταιρεία, επίσης, επιβεβαιώνει τη δέσμευσή της στις Παγκόσμιες Πολιτικές της για τη σήμανση και την υπεύθυνη διαφήμιση σε παιδιά (Labeling and Responsible Advertising to Children). Η PepsiCo έχει υποστηρίξει και θα συνεχίσει να υποστηρίζει τις ενέργειες του κλάδου της σε αυτούς τους τομείς.

Πλανήτης (Περιβάλλον)

Η PepsiCo φιλοδοξεί να μειώσει το περιβαλλοντικό αποτύπωμα του συστήματος παραγωγής τροφίμων της μέσω της αποδοτικότητας των λειτουργιών και της κινητοποίησης των προμηθευτών και των επιχειρηματικών της εταίρων.

Η εταιρεία υποστηρίζει το Σύμφωνο του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή και εστιάζει στη μείωση του περιβαλλοντικού της αντίκτυπου, ενώ παράλληλα αναπτύσσει την επιχειρηματική της δραστηριότητα. Θα συνεχίσει να βελτιώνει την αποδοτικότητα των λειτουργιών παραγωγής και διανομής, ενώ παράλληλα θα

διευρύνει τις προσπάθειες περιβαλλοντικής διαχείρισης στην παγκόσμια αλυσίδα αξίας της.

Στο πλαίσιο του στόχου για την προστασία του πλανήτη, η PepsiCo θα προσπαθήσει να επιτύχει θετικό αντίκτυπο στα αποθέματα νερού, να μειώσει σημαντικά τις εκπομπές άνθρακα και τις εκπομπές που σχετίζονται με τη γεωργία και τις συσκευασίες των προϊόντων, να προάγει τη βιώσιμη διαχείριση πρώτων υλών και να μειώσει την παραγωγή αποβλήτων.

Συγκεκριμένα, η PepsiCo σχεδιάζει:

- Να βελτιώσει την απόδοση από την κατανάλωση νερού στην άμεση γεωργική εφοδιαστική αλυσίδα κατά 15% σε υψηλού κινδύνου περιοχές όσον αφορά την επάρκεια υδάτινων πόρων έως το 2025. Αυτή η εξοικονόμηση ισοδυναμεί με τον ίδιο περίπου όγκο νερού που χρησιμοποιείται στις παραγωγικές διαδικασίες της PepsiCo.
- Να βελτιώσει την απόδοση από την κατανάλωση νερού στις άμεσες παραγωγικές διαδικασίες κατά 25% έως το 2025. Αυτό είναι επιπλέον της κατά 25% βελτίωσης της απόδοσης από την κατανάλωση νερού που έχει επιτύχει η εταιρεία από το 2006 και θα εστιασθεί στις υψηλού κινδύνου περιοχές όσον αφορά την επάρκεια υδάτινων πόρων.
- Να αναπληρώσει στο 100% το νερό που καταναλώνει στις διαδικασίες παραγωγής στις περιοχές υψηλού κινδύνου όσον αφορά την επάρκεια υδάτινων πόρων, εξασφαλίζοντας ότι το νερό αναπληρώνεται από την ίδια λεκάνη απορροής απ' όπου προήλθε.

Σε συνεργασία με το Ίδρυμα PepsiCo και τους συνεργάτες της, να παράσχει πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό για 25 εκατομμύρια ανθρώπους συνολικά στις πιο υψηλού κινδύνου περιοχές αναφορικά με την επάρκεια σε υδάτινους πόρους έως το 2025, ως συνέχεια των προσπαθειών που ξεκίνησαν το 2006.

- Να μειώσει τις απόλυτες εκπομπές αερίων που ευθύνονται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας της εταιρείας κατά τουλάχιστον 20% έως το 2030, εστιάζοντας στη συνεργασία με προμηθευτές, επιχειρηματικούς εταίρους και πελάτες προκειμένου να μειωθούν οι εκπομπές που σχετίζονται με τη γεωργία, τη συσκευασία και τις μεταφορές.

- Να εφαρμόζει τη βιώσιμη διαχείριση τόσο για τις άμεσες όσο και για τις σημαντικές έμμεσες γεωργικές πρώτες ύλες έως το 2020 και το 2025, αντίστοιχα. Βασιζόμενη σε προηγούμενο στόχο της, η PepsiCo σκοπεύει επίσης να επενδύσει στα μέτρα που είναι απαραίτητα για να ολοκληρώσει τα σχέδιά της για την 100% βιώσιμη διαχείριση του φοινικέλαιου και της ζάχαρης από ζαχαροκάλαμο που αγοράζει έως το 2020.
- Να επιτύχει μηδενικά απόβλητα στους χώρους υγειονομικής ταφής σε όλες τις άμεσες λειτουργίες της έως το 2025.
- Να μειώσει τα απόβλητα τροφίμων που δημιουργεί στις άμεσες λειτουργίες της κατά 50% έως το 2025.
- Να σχεδιάσει το 100% των συσκευασιών της ώστε να είναι ανακτήσιμα ή ανακυκλώσιμα έως το 2025, παράλληλα με την εξασφάλιση συνεργασιών για την αύξηση των ποσοστών ανάκτησης και ανακύκλωσης συσκευασιών.

Άνθρωποι

Περαιτέρω, η PepsiCo φιλοδοξεί να ενισχύσει τους ανθρώπους και την κοινωνική ανάπτυξη σε όλες τις δραστηριότητές της, την εφοδιαστική αλυσίδα και τις κοινότητες.

Κτίζοντας πάνω στην υποστήριξή της στις Κατευθυντήριες Αρχές του ΟΗΕ προς τις επιχειρήσεις σχετικά με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η PepsiCo διευρύνει σημαντικά την εστίασή της στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρη την εφοδιαστική αλυσίδα της. Επιπλέον, η εταιρεία υλοποιεί νέες πρωτοβουλίες που προωθούν τη διαφορετικότητα στο εργατικό δυναμικό της παγκοσμίως, υποστηρίζουν την επαγγελματική εξέλιξη των γυναικών και παρακινούν την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των κοινοτήτων σε ολόκληρο τον κόσμο.

Συγκεκριμένα, η PepsiCo σχεδιάζει:

- Να επεκτείνει την υφιστάμενη Πρωτοβουλία Βιώσιμης Καλλιέργειας (Sustainable Farming Initiative -SFI) σε περίπου 7 εκατομμύρια acres (περίπου 28 εκατ. στρέμματα) έως το 2025, καλύπτοντας καλλιέργειες που συνολικά αποτελούν περίπου τα 3/4 των δαπανών σε γεωργικά προϊόντα. Η πρωτοβουλία SFI της PepsiCo εστιάζει στην προαγωγή περιβαλλοντικά υπεύθυνων πρακτικών, τη βελτίωση της απόδοσης των καλλιεργειών και του βασικού

επιπέδου ζωής των καλλιεργητών καθώς και το σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα.

- Να επεκτείνει τις αρχές που περιλαμβάνονται στον Κώδικα Δεοντολογίας Προμηθευτών της εταιρείας σε όλες τις επιχειρήσεις franchise και τις κοινοπραξίες της. Αυτές οι αρχές ισχύουν ήδη για τους άμεσους προμηθευτές της PepsiCo.
- Να επενδύσει 100 εκατομμύρια δολάρια σε συνεργασία με το Ίδρυμα PepsiCo για να υποστηρίξει πρωτοβουλίες που θα ωφελήσουν 12,5 εκατομμύρια γυναίκες και κορίτσια σε ολόκληρο τον κόσμο έως το 2025.
- Να συνεχίσει να αναπτύσσει ένα εργατικό δυναμικό που εξασφαλίζει τη διαφορετικότητα, τη συμπερίληψη και τη δέσμευση των εργαζομένων αντικατοπτρίζοντας τις κοινότητες στις οποίες δραστηριοποιείται η εταιρεία. Οι προσπάθειες αυτές περιλαμβάνουν μια συνεχιζόμενη εστίαση στην επίτευξη της ισότητας των φύλων σε διοικητικούς ρόλους στην PepsiCo και την ισότητα στις αμοιβές για τις γυναίκες.

- **ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ Α.Ε.**

Σύντομη περιγραφή και ιστορικό

Ο Όμιλος Επιχειρήσεων Νιτσιάκος Α.Ε. είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός κρέατος κοτόπουλου στην Ελλάδα, εκ των σημαντικότερων επιχειρήσεων εμπορίας δημητριακών και σογιαλεύρου και μέσα στις δέκα μεγαλύτερες βιομηχανίες τροφίμων της χώρας με βάση το τζίρο. Ο Όμιλος δημιουργήθηκε το 1972, αρχικά ως μια μικρή μονάδα αναπαραγωγής πατρογονικών ορνίθων λίγο έξω από τα Ιωάννινα, και μετέπειτα η παραγωγική ικανότητα της επιχείρησης διευρύνθηκε, δημιουργώντας σταδιακά ένα ολοκληρωμένο σύστημα παραγωγής προϊόντων κοτόπουλου που καλύπτει πλέον την αναπαραγωγή, την εκκόλαψη, την πάχυνση, την παρασκευή πτηνοτρόφων, τη σφαγή και μεταποίηση, το δίκτυο διανομής για όλη την Ελλάδα. Παράλληλα, η εταιρεία εκμεταλλευόμενη τις υποδομές της σε Ήπειρο και Μακεδονία, δραστηριοποιήθηκε έντονα στην αγορά των αυγών εκκολάψεως και νεοσσών, στην εμπορία πρώτων υλών ζωοτροφών και την παραγωγή ζωοτροφών για όλα τα παραγωγικά ζώα. Την τελευταία δεκαετία, η Νιτσιάκος υλοποίησε ένα φιλόδοξο επενδυτικό πλάνο που της εξασφάλισε συνέχιση της αναπτυξιακής της πορείας στις

κύριες δραστηριότητες της και επιπλέον επέτρεψε την είσοδο της στην αγορά της ξηράς τροφής για ζώα συντροφιάς, τη δημιουργία για πρώτη φορά στην Ελλάδα κύκλωμα παραγωγής για νωπά τεμάχια γαλοπούλας και κουνέλι, την παραγωγή αλεύρων για την αρτοποιία και τη βιομηχανία, και την εισαγωγή και εμπορία ενός νέου οικονομικού και φιλικού προς το περιβάλλον τύπου βιομάζας από φλοιό ηλιόσπορου.⁵

Στρατηγική

Με την υλοποίηση στρατηγικών επενδύσεων σε νέους τομείς αλλά και σημαντικών παρεμβάσεων και επεκτάσεων στο χώρο της πτηνοτροφίας, η Νιτσιάκος ΑΕ, συνεχίζει δυναμικά την πορεία της, απαντώντας έτσι στις προκλήσεις του μέλλοντος και ενισχύοντας τη φήμη της ως ηγέτιδα δύναμη στο χώρο της βιομηχανίας τροφίμων. Το πλάνο των επενδύσεων αγγίζει τα 35 εκατ. ευρώ και αφορά στον περαιτέρω εκσυγχρονισμό, στην προϊοντική διεύρυνση, στη διασφάλιση της ποιότητας, την καινοτομία και την ενίσχυση του θετικού της περιβαλλοντικού προσήμου.

Πιο αναλυτικά, όσον αφορά το περιβάλλον, μια δέσμη σημαντικών επιλογών και δράσεων, ενισχύει ακόμη περισσότερο τη βασική αρχή της Νιτσιάκος Α.Ε. που θέτει τον καταναλωτή και την προστασία του περιβάλλοντος στο επίκεντρο. Οργανωμένες δράσεις στη βάση της αειφορίας και της βιωσιμότητας, πλαισιώνουν τις ενέργειες που σκοπό έχουν, την υπεύθυνη στάση της εταιρείας απέναντι στην επιχειρηματικότητα αλλά και την ανταπόκριση στις παγκόσμιες κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις.

Όσον αφορά τη διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων Νιτσιάκος ΑΕ, αποτελεί κυρίαρχο στόχο σε όλες τις εκφάνσεις της παραγωγής, της διακίνησης αλλά και της διάθεσης τους, καθώς η εταιρεία, διαχρονικά επενδύει στην ειλικρινή σχέση με τον καταναλωτή. Στο πλαίσιο αυτής της συνεχούς προσπάθειας αλλά και με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση όλων των δικλίδων ασφαλείας, η Νιτσιάκος ΑΕ εφαρμόζει υψηλά στάνταρ υιοθετώντας αυστηρές διαδικασίες και συστηματικούς ελέγχους σε όλο το παραγωγικό και μη φάσμα.

Την τελευταία τριετία η Νιτσιάκος έχει πραγματοποιήσει επενδύσεις ύψους 2,5 εκατομμυρίων ευρώ, εκσυγχρονίζοντας τόσο μέρος της γραμμής παραγωγής της στις

⁵ <https://nitsiakos.gr/el/gia-sunergates/h-etaireia/istoria/>

εγκαταστάσεις της στη ΒΙΠΕ Ιωαννίνων όσο και παρεμβαίνοντας βελτιωτικά στους μηχανολογικούς εξοπλισμούς της, θέλοντας να περιορίσει ακόμη περισσότερο το ενεργειακό της αποτύπωμα και να αυξήσει την ενεργειακή της αυτάρκεια. Ενισχύοντας το προφίλ μιας από τις πλέον πράσινες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, εγκατέστησε πρόσθετες μονάδες βιολογικού καθαρισμού υγρών αποβλήτων και αδρανοποίησης υποπροϊόντων και στα δυο πτηνοσφαγεία της εταιρείας, λειτουργώντας μονάδα καύσης αυτών για την παραγωγή ενέργειας. Πολύ σημαντική είναι εξίσου η λειτουργία στο σύνολο των βιομηχανικών της εγκαταστάσεων από λέβητες βιομάζας υποκαθιστώντας τη χρήση υγραερίου, πετρελαίου και μαζούτ με κατανάλωση υποπροϊόντων φυτικής προέλευσης (πέλλετ από φλοιό ηλιόσπορου, πυρηνόξυλο κα), κάνοντας πια ελάχιστη κατανάλωση ορυκτών καυσίμων. Ειδικότερα, ο όμιλος έχει επεκταθεί στον τομέα της αξιοποίησης βιομάζας, που αποτελείται, από το φλοιό του ηλιόσπορου, όπου με την εισαγωγή χιλιάδων τόνων από τη Ρωσία, καλύπτονται οι ίδιες ανάγκες, ενώ παράλληλα πωλείται και σε πολλές άλλες βιομηχανίες της χώρας.

Βασικό θεμέλιο της λειτουργίας όλης της εταιρείας αποτελεί η ορθολογική ανάπτυξη και υγεία των ζώων η οποία επιτυγχάνεται με ιδιαίτερη έμφαση στη βιοασφάλεια, τον επιμελή καθαρισμό, την απολύμανση και τη συνεχή κτηνιατρική παρακολούθηση. Άρτια εκπαιδευμένο επιστημονικό προσωπικό που αποτελείται από κτηνιάτρους ζωοτέχνες, γεωπόνους αλλά και βιολόγους θέτουν τις βάσεις για τη σωστή ανάπτυξη των ζώων. Ειδικές ασφαλείς ισορροπημένες ζωοτροφές, υψηλής διατροφικής αξίας έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή ασφαλών και γευστικών προϊόντων.

Σε αυτό το πλαίσιο η εταιρεία επενδύει συνεχώς στις νέες τεχνολογίες, δημιουργώντας δύο πλήρως εξοπλισμένα εργαστήρια αυτοελέγχων εξαλείφοντας οποιοδήποτε περιθώριο εκτροπής από την απόλυτη ποιότητα. Το μικροβιολογικό εργαστήριο, το οποίο μάλιστα είναι διαπιστευμένο από τον ΕΣΥΔ, ασχολείται με συνεχείς ελέγχους και αναλύσεις σε δείγματα από τους θαλάμους εκτροφής, τις ζωοτροφές, οι οποίες είναι πιστοποιημένες από τον Agrocert, αλλά και όλα τα στάδια επεξεργασίας τους κρέατος. Παράλληλα, στο χημικό εργαστήριο, ελέγχονται τόσο οι πρώτες ύλες, όσο και οι ζωοτροφές σύμφωνα με τις προδιαγραφές που έχει θέσει η εταιρεία αλλά και προκύπτουν από τα διεθνή πρότυπα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται ξεπερνούν τους 800 την εβδομάδα και είναι πολλαπλάσιοι αυτών που ορίζει η ευρωπαϊκή νομοθεσία. Επιπλέον, το σύστημα

ποιότητας δίνει έμφαση στην επιλογή των πλέον αξιόπιστων συνεργατών – προμηθευτών οι οποίοι πρέπει να ανταποκρίνονται στα υψηλά στάνταρ. Το τελευταίας τεχνολογίας σύστημα ιχνηλασιμότητας του Ομίλου δίνει τη δυνατότητα να παρακολουθεί την πορεία του προϊόντος σε όλη την αλυσίδα.

Παράλληλα, με άξονα τον περαιτέρω εκσυγχρονισμό αλλά και την παρακολούθηση των τελευταίων τεχνολογικών εξελίξεων στους τομείς δράσης της, η Νιτσιάκος ΑΕ, επιτυγχάνει περιορισμό του ενεργειακού αποτυπώματος. Ο εκσυγχρονισμός αλλά και εγκατάσταση νέων γραμμών παραγωγής, οι βελτιωτικές παρεμβάσεις σε υφιστάμενες μονάδες και εγκαταστάσεις αλλά και μία σειρά άλλων επιμέρους έργων, καθιστούν την επιχείρηση πρωτοπόρο σε θέματα διαχείρισης της ενέργειας αυξάνοντας κατά πολύ την ενεργειακή της αυτάρκεια.

Τέλος, η ανάπτυξη και η καινοτομία επεκτείνεται και στα προϊόντα, με την εταιρεία να παρουσιάζει συνεχώς καινοτόμα προϊόντα όπως το αλσατικής προέλευσης Μαύρο Κοτόπουλο. Αξίζει να σημειωθεί πως η Νιτσιάκος ΑΕ, είναι η πρώτη παραγωγός ελληνική εταιρεία γαλοπούλας, ενώ διαθέτει το πρώτο πιστοποιημένο σφαγείο κουνελιού στη χώρα. Παράλληλα, αναπτύσσει σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα στις Βαλκανικές χώρες και την Κύπρο, που αφορούν στα παραγόμενα λευκά κρέατα, τις πρώτες ύλες, τα εκκολάψιμα αυγά, το αλεύρι αλλά και στις ζωοτροφές παραγωγικών ζώων και ζώων συντροφιάς.

3.2. Σχολιασμός των παραπάνω με συμπεράσματα

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάστηκαν οι μελέτες περίπτωσης των εταιρειών Nestle Hellas A.E., PepsiCo Hellas ABEE και ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ Α.Ε. Αρχικά, έγινε αναφορά σε γενικές και ιστορικές πληροφορίες, παρουσιάστηκαν τα προϊόντα που παράγουν, η αποστολή και το όραμα τους, καθώς κι οι αξίες που διέπουν τη λειτουργία τους.

Η επιλογή των Nestle Hellas A.E., PepsiCo Hellas ABEE και ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ Α.Ε. για την ανάλυση της εταιρικής βιωσιμότητας περιλαμβάνει διάφορες εκτιμήσεις με βάση τη σημασία τους, την παρουσία τους στον κλάδο και τη δέσμευσή τους σε πρακτικές βιωσιμότητας.

Η Nestle Hellas A.E. έχει δεσμευτεί για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αιμοφορίας στη βιομηχανία τροφίμων. Η εταιρεία έχει δώσει έμφαση στην υπεύθυνη προμήθεια πρώτων υλών, στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και στη διαχείριση του νερού. Η δέσμευση της Nestle για την επίτευξη μηδενικών καθαρών εκπομπών έως το 2050 και την εφαρμογή βιώσιμων γεωργικών πρακτικών υπογραμμίζει την αφοσίωσή της στη μακροπρόθεσμη περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Επιπλέον, η Nestle έχει συμμετάσχει σε διάφορα προγράμματα κοινοτικής και κοινωνικής ευθύνης, επιδεικνύοντας μια ολιστική προσέγγιση για την εταιρική βιωσιμότητα.

Η PepsiCo Hellas έχει επιδείξει, επίσης, δέσμευση για την εταιρική βιωσιμότητα μέσω διαφόρων πρωτοβουλιών. Η εταιρεία έχει επικεντρωθεί στη μείωση των περιβαλλοντικών της επιπτώσεων, στην προώθηση της υπεύθυνης προμήθειας και στην επένδυση σε βιώσιμες συσκευασίες. Επιπλέον, η PepsiCo έχει θέσει φιλόδοξους στόχους που σχετίζονται με τη διατήρηση του νερού, τη δράση για το κλίμα και τη μείωση των απορριμμάτων. Οι προσπάθειες της εταιρείας αντικατοπτρίζουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη βιωσιμότητα στη βιομηχανία τροφίμων και ποτών, με έμφαση τόσο σε περιβαλλοντικές όσο και σε κοινωνικές πτυχές.

Η Νιτσιάκος Α.Ε. δεν δημοσιοποιεί εκθέσεις βιωσιμότητας, πάρα μόνο τα οικονομικά της αποτελέσματα, τα οποία παρέχουν μόνο τα ενοποιημένα προσαρτήματα με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η άντληση πληροφοριών σχετικά με περιβαλλοντικές αναφορές. Για τον λόγο αυτό λοιπόν, η ανάλυση της Νιτσιάκος,

περιορίστηκε στα στοιχεία που είναι αναρτημένα στην ηλεκτρονική της ιστοσελίδα. Ωστόσο στην ιστοσελίδα της εταιρείας υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία για την περιβαλλοντική ευθύνη της εταιρείας, τα οποία αναφέρουν για την πράσινη επιχειρηματικότητα, τον περιορισμό του ενεργειακού αποτυπώματος και το περιβάλλον.

Για το περιβάλλον αναγράφεται πως, “θέτει την προστασία του περιβάλλοντος στο επίκεντρο και διοργανώνει δράσεις στη βάση της αειφορίας και της βιωσιμότητας”. Επιπρόσθετα μέσω του εκσυγχρονισμού των εργοστασίων, της εγκατάστασης νέων γραμμών παραγωγής καθώς και τις βελτιωτικές παρεμβάσεις σε νέες και υφιστάμενες εγκαταστάσεις, η εταιρεία διαχειρίζεται καλύτερα την ενεργειακή της κατανάλωση μειώνοντας έτσι το ενεργειακό της αποτύπωμα. Η Νιτσιάκος έχει εγκαταστήσει πρόσθετες μονάδες βιολογικού καθαρισμού υγρών αποβλήτων και αδρανοποίησης στα πτηνοσφαγεία της εταιρείας και λειτουργεί μια μονάδα καύσης των υποπροϊόντων με σκοπό την ταυτόχρονη παραγωγή ενέργειας. Τέλος, λειτουργούν εγκαταστάσεις βιομηχανικού σχεδιασμού από λέβητες βιομάζας, υποκαθιστώντας την χρήση υγραερίου, πετρελαίου και μαζούτ με υποπροϊόντα φυτικής προέλευσης όπως πέλλετ από φλοιό ηλιόσπορου, πυρηνόξυλο κ.α., ελαχιστοποιώντας έτσι την κατανάλωση ορυκτών καυσίμων.

Και οι τρεις εταιρείες αναγνωρίζουν τη σημασία της μείωσης του περιβαλλοντικού τους αποτυπώματος και έχουν εφαρμόσει στρατηγικές για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, τη διατήρηση των πόρων και την αειφόρο προμήθεια.

Συμπεράσματα - Επίλογος

Η εταιρική υπευθυνότητα αποτελεί ένα εργαλείο μέσω του οποίου οι επιχειρήσεις μπορούν να εφαρμόσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Υπάρχει μια σαφής συμπληρωματικότητα μεταξύ τους, επιβεβαιώνοντας ότι οι πολιτικές και οι αποφάσεις πρέπει να υιοθετούνται μέσα από ένα ευρύτερο όραμα για την απόκτηση μακροπρόθεσμων οφελών.

Η εταιρική υπευθυνότητα και η βιωσιμότητα στον αγροδιατροφικό κλάδο αποτελούν σημαντικά θέματα, καθώς οι εταιρείες αντιλαμβάνονται τη σημασία της συνεισφοράς τους στη δημιουργία ενός βιώσιμου μέλλοντος. Αυτό συμβαίνει για πολλούς λόγους, όπως η ανάγκη προσαρμογής στις περιβαλλοντικές προκλήσεις, η αυξανόμενη πίεση για διαφάνεια και υπεύθυνη διαχείριση της αλυσίδας εφοδιασμού, καθώς και η αναγνώριση των κοινωνικών επιπτώσεων των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Συγκεκριμένα, τόσο στο ευρωπαϊκό όσο και στο διεθνές πλαίσιο, η παραγωγή τροφίμων έχει προκαλέσει διάφορες περιβαλλοντικές επιπτώσεις λόγω κακής διαχείρισης λίπανσης, υπερβολικής κατανάλωσης φυτο-ϋγειονομικών και ζωολογικών προϊόντων, ανεπαρκούς διαχείρισης γεωργικών και βιομηχανικών οργανικών και ανόργανων αποβλήτων, υπερβολικής κατανάλωσης νερού και υψηλής ενεργειακής ζήτησης. μεταξύ άλλων. Τέτοιες αρνητικές επιπτώσεις μπορούν να βλάψουν οικοσυστήματα υψηλής περιβαλλοντικής αξίας και τη χλωρίδα και την πανίδα τους, εκτός από την αύξηση της καθαρής εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου, η οποία προάγει την κλιματική αλλαγή.

Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας να ποσοτικοποιηθεί η οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα της αλυσίδας αξίας των αγροδιατροφικών προϊόντων προκειμένου να αναπτυχθούν στρατηγικές δράσης που ενδέχεται να περιορίσουν τις αρνητικές εξωτερικές επιδράσεις, ευνοώντας παράλληλα την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστίασε στις δραστηριότητες τριών εκ των κορυφαίων επιχειρήσεων του αγροδιατροφικού κλάδου στην Ελλάδα, της PepsiCo Hellas, της Nestle Hellas A.E. και της Νιτσιάκος A.E. Οι επιχειρήσεις αυτές

επιδεικνύουν την παγκόσμια διασύνδεση της αγροδιατροφικής βιωσιμότητας, δίνοντας έμφαση στην υπεύθυνη προμήθεια, τη διατήρηση του περιβάλλοντος και τον αντίκτυπο στην κοινότητα.

Η εταιρική ευθύνη και η βιωσιμότητα δεν είναι απλά όροι, αλλά ρεαλιστικές προσεγγίσεις που μπορούν να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα της αγροδιατροφής απέναντι στην κλιματική αλλαγή, τις οικονομικές διακυμάνσεις και τις κοινωνικές αλλαγές. Ωστόσο, οι προκλήσεις εξακολουθούν να υφίστανται – από το απρόβλεπτο κλίμα έως τη δυναμική της αγοράς. Ωστόσο, ιδωμένες μέσα από το πρίσμα των ευκαιριών, αυτές οι προκλήσεις γίνονται καταλύτες για μετασχηματιστικές αλλαγές. Η δέσμευση για βιωσιμότητα στον ελληνικό αγροδιατροφικό τομέα, όπως αποδεικνύεται από τις εξεταζόμενες περιπτώσεις του αγροδιατροφικού κλάδου παρέχει έναν οδικό χάρτη για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων και την κατεύθυνση του κλάδου προς ένα πιο ανθεκτικό και βιώσιμο μέλλον.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Γιανναράκης, Γ. (2012). *Δείκτες αποδοτικότητας εταιρικής ευθύνης: η περίπτωση του κλάδου των τηλεπικοινωνιών* (Διδακτορική διατριβή). Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Ζανλαρά, Α. (2010). *Η εξέλιξη της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης- η κοινωνική υπευθυνότητα της εταιρείας Γέφυρα Α.Ε.* (Διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.

Μαύρου, Θ., και Αλεξάνδρου, Α. (2021). *Πώς μπορεί ο αγροδιατροφικός τομέας να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του αύριο, σήμερα;* Αθήνα: Τράπεζα Πειραιώς.

Τσαρδανίδης (2014). Εταιρική κοινωνική ευθύνη, ελληνικές επιχειρήσεις και ΜΚΟ, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 143, 85-120.

Ξένα

Agudelo, M.A., Johannsdottir, L., and Davidsdottir, B. (2019). A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 4(1), 1-18.

Araujo, J., Pereira, I.V., and Santos, J.D. (2023). The effect of corporate social responsibility on brand image and brand equity and its impact on consumer satisfaction. *Adm. Sci.*, 13(5), 118-129.

Busco, C., Consolandi, C., Eccles, R.G., and Sofra, E. (2020). A Preliminary Analysis of SASB Reporting: Disclosure Topics, Financial Relevance, and the Financial Intensity of ESG Materiality, *Journal of Applied Corporate Finance*, 32(2), 117-125.

Castillo-Diaz, F.J., Belmonte-Urena, L.J., Lopez-Serrano, M.J., and Camacho-Ferre, F. (2023). Assessment of the sustainability of the European agri-food sector in the context of the circular economy, *Sustainable Production & Consumption*, 40, 398-411.

Coppola, A., Ianuario, S., Romano, S., and Viccaro, M. (2020). Corporate social responsibility in agri-food firms: the relationship between CSR actions and firm's performance, *AIMS Environmental Science*, 7(6), 542-558.

Demestichas, K., Costopoulou, C., Ntaliani, M., et al. (2019). CSR in the agri-food sector: evidence from Greece. *Journal of Agricultural Informatics*, 10(2), 48-59.

Djemai, S. (2019). The practices of CSR in Algeria: Cases of the agri-food sector, *Economic Sciences, Management & Commercial Sciences Review*, 12(1), 697-712.

Falcone, A., and Giacomella, L. (2020). *The agri-food sector: corporate social responsibility and European commitments*, Aware, Italy.

Foster, J.B. (2005). *Οικολογία και καπιταλισμός* (Αφρ. Θεοδωρακάκου μεταφρ.), εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.

ISO 26000 (2010). *Guidance on social responsibility*. ISO, Geneva.

Laszlo, C. (2003). The Sustainable Company: How to Create Lasting Value through Social and Environmental Performance, *American Library Association*, 100(2), 179-193.

Liapakis, A., Costopoulou, C., and Sideridis, A. (2015). The CSR in the Greek agri-food sector. *Proceedings of the 7th International Conference of Information and Communication in Agriculture, Food and Environment* (pp.500-508). Kavala, Greece.

Lopez-Serrano, M., Velasco-Munoz, J.F., Aznar-Sanchez, J.A., et al. (2020). Sustainable use of wastewater in agriculture: a bibliometric analysis of worldwide research. *Sustainability*, 12(21), 8948.

McAuliffe, G.A., Lynch, J., Cain, M., et al. (2023). Are single global warming potential impact assessments adequate for carbon footprints of agrifood systems? *Environmental Research Letters*, 18(8), 12-24.

Mihai, F., and Aleca, O.E. (2023). Sustainability Reporting Based on GRI Standards within Organizations in Romania, *Electronics*, 12, 690-721.

Mostepaniuk, A., Nasr, E., Awwad, R.I., Hamdan, S., and Aljuhmani, H.Y. (2022). Managing a Relationship between Corporate Social Responsibility and Sustainability: A Systematic Review, *Sustainability*, 14(18), 11203.

Nazzaro, C., Stanco, M., and Marotta, G. (2020). The Life Cycle of Corporate Social Responsibility in Agri-Food: Value Creation Models, *Sustainability*, 12(4), 1287.

Niță, C.G., and Ștefea, P. (2014). Cost control for business sustainability. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 124, 307-311.

Quiñones-Ruiz, X.F., Penker, M., Belletti, G., Marescotti, A., Scaramuzzi, S., Barzini, E., et al. (2016). Insights into the black box of collective efforts for the registration of geographical indication. *Brit. Food J.*, 57, 103-116.

Ross, R.B., Pandey, V., and Ross, K.L. (2015). Sustainability and Strategy in U.S. Agri-Food Firms: An Assessment of Current Practices, *International Food & Agribusiness Management Review*, 18(1), 17-109.

SASB (2017). *SASB Conceptual Framework*. SASB, U.K.

Salamanca, P.I. (2022). Redefining Corporate Social Responsibility and its relation to Sustainable Development Objectives, *Mercados y Negocios*, 47, 85-106.

SgROI, F., Donia, E., Franco, M., and Mineo, A.M. (2020). Marketing Strategy, Social Responsibility, and Value Chain in the Agri-food System, *HortScience*, 55(2), 208-215.

van Norren, D., and Beehner, C. (2021). Sustainability leadership, UNESCO competencies for SDGs and diverse leadership models, *International Journal of Development and Sustainability*, 10(1), 24-49.

Wilson, M. (2003). Corporate sustainability: what is it and where does it come from? *Ivey Business Journal*, 1, 1-15.

Wu, L., and Jin, S. (2022). Corporate Social Responsibility and Sustainability: From a Corporate Governance Perspective, *Sustainability*, 14(22), 15457.

Yan, R., Li, X., and Zhu, X. (2022). The Impact of Corporate Social Responsibility on Sustainable Innovation: A Case in China's Heavy Pollution Industry, *Frontiers in Psychology*, 13, 946670.

Yankovskaya, V., Gerasimova, E.B., and Osipov, V.S. (2022). Environmental CSR From the Standpoint of Stakeholder Theory: Rethinking in the Era of Artificial Intelligence, *Frontiers in Environmental Science*, 10, 1-11.

Zaman, G., Mirela, P., Voica, M.C., and Ene, C. (2020). Corporate Social Responsibility in the Agri-Food Sector, In A. Gurtu (ed.): *Recent Advancements in Sustainable Entrepreneurship and Corporate Social Responsibility* (pp.37-68). IGI Global, Pennsylvania.

Zhao, X., and Castka, P. (2020). ISO standards: a platform for achieving sustainable development. *Sustainability*, 12(22), 9333.

Διαδικτυακοί τόποι

Bromberg, M., Silberstein, S., and Velasquez, V. (2023). *Sustainability Accounting Standards Board (SASB): Definitions and Importance*. <https://www.investopedia.com/sustainability-accounting-standards-board-7484327>

European Commission (2023). *Corporate sustainability reporting*. https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en

Forsman-Hugg, S., Katajajuuri, J.M., Pesonen, I., Paananen, J., Makela, F., and Timonen, P. (2019). *Building the Content of CSR in the Food Chain with a Stakeholder Dialogue*. <https://pdfs.semanticscholar.org/7d96/f4c2810fc1068efa76cc99a4e1b6f249b716.pdf>

GRI (2023). *The global standards for sustainability impacts*. <https://www.globalreporting.org/standards/>

IBM (2023). *The EU's Corporate Sustainability Reporting Directive explained*. <https://www.ibm.com/blog/eu-csrd-explained/>

ISO (2020). ISO/TS 26030 Social responsibility and sustainable development. <https://www.iso.org/standard/71624.html>

Naden, C. (2020). *New international guidance set to improve social responsibility in the global food chain.* <https://www.iso.org/news/ref2476.html>

OHCHR (2022). *UN Declaration on the Rights of Peasants: UN experts call for action ahead of anniversary.* <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/12/un-declaration-rights-peasants-un-experts-call-action-ahead-anniversary>

Pal, T. (2022). *How do the CSRD requirements compare to major sustainability reporting standards?* <https://www.supplyimpact.com/sustainability-reporting-comparison/>